

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Tuesday 13th December, 2022

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab. Bonzour nou bann zofisye dan Lasanble, e nou piblik ki pe swiv nou. Nou a rekonmans travay ozordi avek *Bills*. Nou pou komans avek *Truth Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Bill*, ki nou pe komans avek premye e nou bezwen fer *First Reading*. Madanm Clerk ava fer *First Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm, tou bann *staff Secretariat* e tou dimoun ki a lekout.

“This Act may be cited as the Truth, Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) (No.2) Act, 2022.
Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou'n dakor pou nou pran sa *Bill* lo *Second Reading* ozordi, vi ki i pa en *Bill* ki konplike. Nou pou fer Mosyon pou *wave 7 days' Notice, LGB?*

HON BERNARD GEORGES

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm Onorab, tou bann *staff* Lasanble, tou dimoun ki pe swiv nou. Mr Speaker anba *Order 97(1)* nou *Standing Orders*, mon *move* pou ganny ou permisyon pou nou sispann *Order 69(1)*, pou permet ki *the Truth, Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) (No.2) Bill, 2022* i ganny lir en Dezyenm Fwa, malgre ki sa peryod 7 zour depi son *First Reading* e son *Second Reading* pa ankor ekspire. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Eski i annan segonn man pou Mosyon. Onorab Sandy Arissol?

HON SANDY ARISSOL

Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou Manm Onorab, tou dimoun a lekout. Mr Speaker, Mosyon i ganny segonde. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Manm a vot lo sa Mosyon silvouple. Manm ki an faver lev lanmen? Mersi.

Okenn Manm ki kont? Lo Mosyon pou *waive 7 days' Notice requirement for Second Reading of the TRNUC (Amendment) (No.2) Bill, 2022*. 19 Manm in vot pour, 0 kont e 10 in *abstain*. Mosyon in aprouve e nou a kapab prosede.

Bon, nou a kontinyen avek *Second Reading* e mon ava apel Madanm Raporter pou demann Minis e son delegasyon pou rantre silvouple.

Bonzour e byenveni *Designated Minister Jean-Francois Ferrari*. E mon swet la byenveni osi Mrs Marie-Therese Purvis -*Commissioner TRNUC*, Ms Astride Tamatave *Comptroller General* Minister Finans, e Mr Adam Furneau *Assistant Legal Draftsperson*.

Nou pe pran *Truth, Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Bill (No.2) of 2022*. E mon a apel LGB pou fer Mosyon pou *Second Reading*.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis, Mrs Purvis, Ms Tamatave e Mr Furneau. Mr Speaker, anba *Order 69(2)*, mon *move* ki *the Truth, Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) (No.2) Bill, 2022* i

ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon a ganny segonnman? Onorab Sandy Arissol?

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Mosyon i ganny segonde.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a komans ek lo *Bill* avek en lentrodiksyon par Minis Dezinyen. Silvouple, Minis.

THE DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mersi Mr Speaker, e bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm Onorab prezan dan Lasanble ozordi, e tou dimoun a lekout.

Mr Speaker, le 14 Septanm sa lannen, Lasanble ti aprouv *Truth Reconciliation and National Unity (Amendment) Bill, 2022*, ki ti prolonz manda *TRNUC* ziska le 31 Desanm, 2022, ou pli tar. Apre ki manda *TRNUC* ti ganny prolonz, *TRNUC* in kontinyen son travay pou finaliz son rapor final ki *TRNUC* pou prezant ek Prezidan Larepublik annakor avek Lalwa *TRNUC*.

Resaman, bann Komisyoner in apros

Gouvernman e dir ki i neser pou manda *TRNUC* ganny prolonze de nouvo, pou li kapab finaliz son rapor final. An rezilta konsiltasyon ki'n ganny fer, *TRNUC* in propoz en peryod adisyonnèl 3mwan apre lafen Desanm 2022. Gouvernman in konsider demann *TRNUC* e in agree avek sa demann; - an vi ki sa demann, Gouvernman i war li neser ki pou asire ki *TRNUC* i konplet son rapor final, ki son manda i bezwen ganny prolonze.

Mr Speaker, se pou sa rezon ki mon annan plezir ozordi pou prezant sa prozedlwa pou pronz manda *TRNUC* pou ankor 3mwan apre le 31 Desanm 2022, avek sa propozisyon, *TRNUC* pou termin son manda e soumet son rapor final o pli tar lafen Mars, 2023.

I enportan Mr Speaker, pou mwan fer resorti ki avek sa prolongasyon manda Komisyon, Kontra bann Komisyoner pou osi prolonze. An konsekans, Komisyon ek tou son bann *staff* pou kontinyen zot travay ziska ki manda Komisyon i terminen.

Mr Speaker, sa Prozedlwa ki devan nou i enn tre senp. I senpleman propoz prolongasyon manda Komisyon ziska o pli tar le 31 Mars, 2023. An ka ki *TRNUC* i prezant son rapor final avan le

31 Mars, 2023, son manda a termin zour ki sa prezantasyon i ganny fer parey i prevwar anba Lalwa *TRNUC*.

Mr Speaker, sa proze Lalwa, i laprev langazman Gouvernman e Lepep Seselwa pou garanti ki Komisyon i kapab konplet son travay dapre bann legzizans legal.

Parey bann Manm sa Lasanble, ki ti *form* parti benm Lasanble, i konnen, sa Lalwa ki'n etabli *TRNUC*, si Gouvernman pe propoz pou *amend*, pou amande ozordi, ti enn ki ti ganny sipor tou lede kote sa Lasanble. Mon alors demann tou Manm Lasanble pou donn zot sipor sa Prozedlwa e vot an son faver. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi *Minister*. E nou a kapab prosede avek deba par bann Manm. Mon remarke napa bokou Manm ki'n lev lanmen, so, pou le moman nou ava kapab akord Manm, sirtou bann Manm ki'n lev lanmen premye. Byen.

Tre byen. Mon annan en bon pe Manm, *still* nou a gard 15 minit *maximum*. Selman mon oule fer bann Manm note ki nou lo prolongasyon manda *TRNUC*. Alor, si deba i reste lo prolongasyon, i a byen. Si deba i al tro an deor, mon pou bezwen *bring* bann Manm *to order*, pou nou kapab dil avek

sa *Bill*. Bon nou a komans avek bann Manm ki'n lev lanmen premye. Mon a pas Onorab Gill.

HON CHURCHILL GILL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou delegasyon. Bonzour tou Manm e tou dimoun ki pe ekout nou. Mr Speaker, manda *TRNUC* ti sipoze fini le 31 Desanm, 2022. Devan nou, i annan en *Bill* ki pe demann nou pou *extend* manda *TRNUC* pou en dezyenm fwa, ziska le 31 Mars, 2023.

Minis dan son lentroduksyon in dir nou poudir *TRNUC* in apros Gouvernman pou demann en *extension*. Me selman mon ti a demann *panel* pou petet, *TRNUC* donn nou en pti pe plis detay lo sa *extension*;- bann travay ki annan pou fer, ki zot pe demann sa *extension*?

Rezon ki mon'n demann sa, espesyalman pou bann dimoun ki ti pe ekspekte ki rapor final konplete lafen Desanm, 2022. Vi ki dapre lenformasyon, dernyen *case hearing* ti ganny fer depi le 13 Zilyet, 2022.

Mr Speaker, dapre *Act 9, 2018 TRNUC, Clause (15)(1)*, i dir ki Komisyon i devret prepar en Bidze e soumet kot Minister Finans. E *Clause (15)(2)*, i dir ki Komisyon pou ganny en alokasyon Bidze, sorti dan

Consolidated Fund pou servi pou kouver depans son bann loperasyon e saler tou *staff* Komisyon. Nou Lasanble fek fini fer deba lo Bidze 2023. E ti napa okenn alokasyon Bidze pou *TRNUC*. Kestyon pou *panel*, se kote Bidze loperasyon *TRNUC* pou sorti pou finans son loperasyon e saler bann *staff*?

Mr Speaker, anba *Clause (4)(1)* i dir ki Komisyon pou annan 7 *staff*, 1 *Chairperson*, *Vice-Chair*, avek 5 Komisyoner. Eski pou sa ekstansyon konpozisyon Komisyon pou reste parey? Dir nou ki bann pos ki pou ganny ranpli?

Anba *Clause (11)(2)*, i dir ki Komisyon i bezwen soumet rapor enterim tou le 6mwan. E rapor final i devret ganny soumet 3mwan apre ki tou *inquiries* in konplete. Eski *panel* i kapab dir nou si tou rapor enterim ki ti'n devret ganny soumet, in ganny fer dan tou bann lenterval ki ti devret ganny soumet? Pou et went presi. Konbyen rapor ki'n ganny soumet?

Mr Speaker, akoz si rapor enterim in ganny soumet byen, rapor final i devret kapab ganny konplete ler premye ekstansyon i ariv a son lafen, le 31 Desanm 2022. Akoz se sa ki bann dimoun ki pe esper reparasyon ti'n ganny dir. Se sa rezon prensipal sa

premye ekstansyon. Kestyon pertinan se akòz ki *TRNUC* pe demann ankor en lot ekstansyon?

Mr Speaker, anba *Clause* (2)(4) ki donn lenterpretasyon reparasyon, ki lir koumsa, "Reparasyon i vedir konpansasyon fasilite konsesyon pou bann viktim". Nou ekspekte ki dan rapor final pou annan propozisyon reparasyon, konpansasyon finansyel. Eski *panel* i annan en nide groser sonm ki pe ganny estimen, pou asire e garanti reparasyon rezonnab pou bann dimoun?

Bokou dimoun ki'n ganny afekte pe ekspekte ki sa travay i kapab konplete dan en pli kourt dele apre ki zot in espere pou bokou letan. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab Gill. Mon a apel Onorab Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Bonzour Mr Speaker, bonzour Minis ek ou delegasyon, e tou koleg Onorab e tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker mon bezwen eksprim mon dezapwentman, akòz oparavan zot ti'n ganny en lekstansyon pou termin zot travay avan sa lannen i fini.

Annefe zot manda ti'n devret fini depi le 9 Out, 2022.

Prezan zot in vin ankor pou vin rod ankor en lekstansyon. Setfwasi pou ankor en peryod 3mwan. Ki garanti ki Lasanble Nasyonal e pep Seselwa pou kapab gannyen, pou dir ki travay setfwasi pou terminen? I enportan ki sa lenformasyon i ganny fer pase byen kler. E si wi, zot pou kapab fer li, i enportan ki zot donn nou sa garanti.

E prezan zot in vin devan pou vin rod sa 3mwan. Ki rezon? Kwa ki'n koz retar? Ki bann difikilte eski zot in rankontre? Pou ki rezon osi sa bann difikilte ki zot in rankontre, pa'n ganny fer resorti pli boner, pou nou ozordi pa vwar en *Bill* en sel kou, *TRNUC* pe vin rod en lekstansyon? Mon krwar i bezwen annan en pe plis latransparans dan sa sityasyon.

Nou tou nou konsyan pou dir ki sa proses ki *TRNUC* in inisye, i enn ki ekstrememan enportan. E se pourtan pou sa rezon ki mon pou siport sa lamannman ki devan nou, pou *TRNUC* ganny sa lekstansyon. Me ankor en fwa, i bezwen vin en pe pli kler lo kote bann kestyon ki Onorab Gill in demande vizavi reparasyon.

What's the standpoint of TRNUC? Akoz in annan pa mal konfizyon lo sa size, baze lo lefe ki in annan en lot lasosyasyon ki'n vin devan pou dir ki zot a pe reprezant bann viktim. E apre, finalman nou rekonnèt ki atraver sa lamannman ki devan nou, ler travay in konplet, ki raport final i pou vin devan Prezidan, pou konsiderasyon nesese ganny donnen.

An relasyon avek bann *staff*, apard bann Komisyoner, mon oule konnen ki kantite *staff* an tou TRNUC a sa moman aktyel pe anploye, e ki pou ariv avek zot ler manda sa Komisyon i fini? E setfwasi nou pe antisipe, i pou fini le 31 Mars. Eski pou annan en travay ki pou ganny fer konzwentman avek Departman Lanplwa, pou kapab asire ki sa bann travayer pou ganny plase? E non pa viv dan lensertitid parey serten in fer resorti i le ka avek zot dan sa moman aktyel?

An relasyon avek sa prosis, mon krwar nou tou nou kapab konstata poudir ki sa i en prosis ki ekstrememan enportan. Kestyon se, dan sa rapor final, konbyen ka ki ganny enplike? Eski bann fanmir konsernen in ganny notifie poudir travay pe kontinyen, e pli tar atraver sa rapor final zot pou konnen

ki bor zot fanmir i sitye? So, se sa ki mon annan pou dir lo sa *Bill*. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava apel Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis ek *panel* delegasyon TRNUC e tou dimoun ki a lekout. Mr Speaker, *Bill* malgre ki i en senp lamannman ekstansyon, mon krwar i enportan osi pou nou ganny serten lenformasyon lo travay ki TRNUC pe fer, baze lo sa rapor ki bezwen ganny fer.

E Vis-Prezidan ler ti vin prezant lamannman dan Lasanble an Septanm, i ti ase konvenki, e i ti dir pou dir TRNUC pou fini sa travay dan sa 3mwan. I ti *affirm*, i ti dir sa, ki travay pou fini dan 3mwan.

So kestyon alor ki mon bezwen demande la, mon konnen poudir TRNUC i annan li 266 ka ki in ekoute, in war plis ki 1200 *witness* ki'n vin devan li e ki zistans mon ti a kontan konnen zot in arive avek sa rapor la, ziska le 31 Desanm. Nou anvi konnen.

Akoz mon konnen poudir ekrir en rapor i pa nesese man en konpetans ki tou dimoun i kapab met en rapor, dan sa

laform ki li i bezwen ganny soumet. En rapor final.

Mon ti a kontan osi konnen lekel ki *involve* dan *report writing*? Lekel ki an kontrol, lekel ki *report*? Akoz mannyer mon konpran osi poudir Komisyoner li menm li, Mrs McIntyre, pa dan pei an se moman. So eski travay pe *ongoing* lo sa size? Eski bann kominikasyon pe ganny fer parti prenan? I enportan pou nou konnen sa.

E en lot pwen mon krwar ki nou ti a kontan konnen osi, ki bann konplikasyon ki zot pa kapab arive avek sa ekstansyon premye ki nou'n donn zot, pou kapab fini *by* le 31 Desanm? Nou ti a kontan ganny en pe lenformasyon.

Lot pwen i konsern Bidze li menm li. An vi ki napa en Bidze ki nou'n aprouve pou sa ekstansyon, mon mazine zot pou bezwen al dan *Consolidated Fund*, pou al pran larzan lo la. E zot pe donn ekstansyon pou annan saler tou ladan byensir. Mon pa konnen si pou annan konponan *rental* ankor ki pou antre ladan.

So nou ti a kontan konnen ki Bidze ki zot pe propoze dan sa ekstansyon, akoz *TRNUC* sa lannen ti ganny li omwen R15milyon pou fer sa travay. So, nou ti a kontan konnen in *taxpayers' money* ankor pou ziska 2023,

zot pe demande. Ki kantite larzan ki zot pe bezwen pou zot kapab fini sa travay?

E Mr Speaker, bokou dimoun la deor i ankor pe esper en serten - mon bezwen met li dan sa fason - *closure* dan en sans. Malgre dan nou bann deba, nou ti koze lo *Bill*, me pou mwan sa ki annan- sa ki'n koz ek mwan osi in fer konpran poudir, menm si manda pou fini le 31, baze lo rapor ki pou ganny soumet, pou annan ankor. I pou bezwen annan ankor - ouswa mon pa konnen mannyer serten *case* pou ale - ki pou ganny met devan si zot pa satisfè.

So mon krwar i enportan la pou balans serten keksoz boner, avan ki rapor li menm li final i ganny konklir. Akoz nou'n war bann parti prenan, bann rankont piblik osi ki'n ganny fer, ouver - *open session*, kot i annan bann *claim* ki pe ganny met devan baze lo sa. Mon mazine i pou annan bann lezot aveni, menm si nou pe ferm sa manda, pou annan serten ekstansyon ankor lo diskisyon.

Menm si manda *TRNUC* i ava fini, li menm li, petet i ava fini mon pa konnen, si nou pou war en lot ekstansyon ki pou ganny met devan, baze lo bann nouvo devlopman kot i konsern reparasyon.

So nou bezwen kler. E mon, mon swete, Minis ou ki pe reprezant zot la, ki *at least* sa *homework* i bezwen ganny fer boner la, akoz si zot pa'n kapab fini li dan 3mwan, i vedir i annan - zot pa'n prevwar la kantite volim travay (mon pa konnen) ki zot annan. Mon pa laba kot zot, mon pa konnen.

So fer sa *homework* la, get zot volim travay ki annan pou zot fer. Si zot pou kapab fini *in the next 3months*, e mazin sa ki pou vin apre osi, ler zot in prezant rapor. Rapor final li i pa fini lanmenm sa li, pou annan keksoz ki pou vini apre. Sa mon konnen sa.

So zot osi zot bezwen mazin lo la, e Gouvernman i bezwen mazin lo la klerman osi, avek son konotasyon Bidze ki vin avek. En mannyer ki nou pa pe war nou zis nou pe ekstansyon, ekstansyon. So, avek sa Mr Speaker, sa i mon lapros ki mon anvi pran lo sa *Bill*. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava apel Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Mr Speaker zot ava pardonn mwan en pti pe ozordi si mon lavwa pa tro lo

sa nivo ki mon ti a voudre pou mon kapab fer mon lentervansyon. Me selman Mr Speaker, mon pou bezwen fer sorti serten pwen. Mon pa pou *long* akoz mon lavwa, me selman mon bezwen fer sorti serten pwen.

Annefe Mr Speaker, mon osi mon eksprim mon dezapwentman avek sa ki pe arive ozordi. Ler nou ti koz lo ekstansyon de trwa mwan pase, nou ti ganny dir ki *TRNUC* pou konplet son travay *by* Desanm - pou'n fini.

Nou ti ganny garanti. Annefe Vis-Prezidan ti asiz la devan, e Vis-Prezidan ti dir nou, (nou kapab temwanny sa) Nasyon osi in rikord sa - ti pou konplete e ti'n dakor.

Mr Speaker, be la ozordi, nou war *TRNUC* i vin ankor. En *Bill* ki dayer pa ti *feature* lo nou lalis *Bills*. Nou sipoze annan 13 *Bills* apre Bidze. Bann *Bills* ki annan konotasyon finansyel avek.

Be li i pa ti *feature* lo lalis, e nou war *TRNUC* en sel kou zis in aparet. Annefe Mr Speaker, mon oule partaz en pti pe konsern ki, par egzanp *LOTO* ti soulinyen yer. *Manner* ki bann *Bills* pe vin devan Lasanble e kan mannyer nou, nou'n plan travay.

Annefe mon napa problemm avek *Bills* vin devan Lasanble, me selman nou bezwen plan travay pou nou

kapab annan ase letan pou dil avek *Bills*, pou nou donn sak *Bill* son letan nesese ki i merite. Akoz la nou pe war zis en bann zafer vini. Ou bezwen tay deryer tou sa bann *Bills*. Pa nesese asize, *scrutinize* li byen a nivo *Scrutiny Committee*. Lasanble osi, nou bezwen pas sitan vit lo la, ki prezan pou mwan i pa fer zistis sa bann travay ki nou pe fer. I enportan sa.

E ler mon get sa *Bill TRNUC*, pou mwan i montre en lot legzanp kot ou a krwar i annan en dekoneksyon ant Gouvernman li menm - ler mon dir Gouvernman, *meaning Cabinet* li menm - avek bann diferan lazans, departman, kot ou a krwar zot pa nesese konnen kwa ki pe pase. E normalman sa bann zafer i bezwen *fit the budget process*.

La nou annan nou en antite ki pe vini apre ki nou'n fini apropiye en larzan pou Bidze. So, kan mannyer, kote nou pou ganny larzan pou kapab donn *TRNUC*? Nou'n fini *appropriate* larzan pou Gouvernman, pou kapab fonksyonnen.

Kote nou ganny larzan pou nou donn *TRNUC* pou ankor sa prosen 3mwan? Lot fwa zot ti dir nou ti'n bidzet larzan pou apepre, pou ziske lafen lannen, e pa ti bezwen fer okenn '*Appropriation*.' Be la

kot nou ganny larzan pou nou kapab donn zot pou konplet sa rapor?

Nesese man lot fwa letan mon ti fer largiman, zot ti dir mon kont ki annan en finalite dan sa zafer. Mon pa kont, mon pa'n zanmen kon!. Me nou anvi war, ki letan nou'n apwent en Komisyon, Komisyon i delivre dapre son manda.

E ozordi nou war Komisyon i fer dezyenm fwa i sot son manda. E mon ti dir lot fwa, eski i annan keksoz ki Komisyon in al ekoute, ki an deor son manda, e ki prezan nou war nou bezwen *extend* e kontinyen donn larzan, larzan pep Seselwa - kontinyen donn larzan pou zot kapab kontinyen en bann rapor ki zanmen fini?

I enportan nou koz lo la, i enportan nou diskite. Akoz nou pa kapab zis *endorse*, e mon *share* menm pwennvi avek Onorab Naidu. Nou pa kapab zis *endorse*, donn larzan, *or extend* manda Komite dan naryen ditou. Nou bezwen konpran lo ki staz nou'n arive.

Onorab Gill in nonm lo bann *interim reports*. Ki staz zot in arive? Ki zot in fer? Konbyen *interim reports* zot in donnen? Ki kantite travay i reste *between now* avek sa 3mwan ki zot pe demande pou fer?

E eski realman, zot pou konplete sa zafer dan 3mwan? Akoz ler mon pe get *staff in* Komisyon, mon krwar i annan 2 ou 3 zot ki pe travay la, si mon pa tronpe.

So, eski sa volim ki annan, eski zot pou kapab konplete dan *3months?* Eski *realistic?* Tousala nou bezwen konnen. Nou bezwen ganny en larepons avek Minis avan ki nou kapab pran en desizyon lo la.

Me solman Mr Speaker mon ti a kontan letan ki Minis i la, i annan reprezantan Finans. Mon ti a kontan *stress* lo sa zafer bann *Bills*. Ler Bidze, apre Bidze, nou dil avek bann *Bills* ki annan en konotasyon finansyel, akoz zisteman in annan Polisi ki sorti *out of the budget* e i bezwen ganny mete dan Lalwa pou li kapab vin efektiv. Sa nou konpran.

Be ler nou war bann *Bill* pe vini sorti *left, right and centre*, i montre ki i annan en dekoneksyon, i annan en probleman, e zot pa pe neserman mars ansanm dan Gouvernman. Zot pa pe neserman fer sa travay parey I sipoze pe ganny fer.

E mwan sa lenpresyon ki mon gannyen. Akoz si ou'n pare, e si ou konnen ki bann Polisi ki ou pe vin avek, *once* ou met dan Bidze, ou Lalwa in bezwen fini komans pare. E ler

Bidze i fini, ou anvoy devan Lasanble, Lasanble i travay lo la e nou aprouve. I osi senp ki sa.

So Mr Speaker, mon ti ava demann ou pou fer sa konversasyon parey *LOTO* ti demande avek Gouvernman, pou ki nou pa war nou dan sa sityasyon ler in ariv lafen lannen ankor. Avek sa Mr Speaker, parey mon'n dir mon lavwa pa tro bon, mon pou aret lanmenm. Mersi bokou.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a fer en klarifikasyon lo en size ki'n ganny adrese avek mwan. E sa se lo pran *Bills* apre Bidze. Dan tou regilasyon ki mon'n gete e mon'n konsilte osi Manm ki annan leksperyans dan Lasanble, napa naryen ki anpes Lasanble pran *Bills* ki pa relasyon avek Bidze, apre Bidze. Annefe si Bidze ti vin an Zen, Lasanble ti pou bezwen kontinyen travay ziska lafen lannen, akoz nou annan nou term. Mersi Onorab. Mersi Onorab, mon pe reponn...silvouple.

(Interruption)

MR SPEAKER

Mon pe reponn silvouple, mon pe reponn, *ok*. Me selman, lo pwen ki mon kapab dakor

avek Onorab, se ki bann *Bills* i devret vin atan pou Manm kapab ganny letan etidye e osi pou *Bills Committee* kapab... E sa pwen nou'n fer avek Minister Finans, e Minister Finans in dir pou dir i sansib lo la.

Mon konnen poudir i annan serten difikilte dan zot kote e mon'n osi dan en pti pe resers, realize pou dir in toultan le ka dan bann Lasanble. In toultan le ka ki *Bills* i vin en pe *à la hâte* san ki bann Manm i ganny sans soz...

E nou dan sa ka, sa sityasyon in pas dan biznes, dan Komite Biznes Lasanble e nou'n aksepte pou pran li aköz nou le klersi nou kalandriye pou sa lannen avan nou fini lannen. So, sa i mon repons lo sa size. Mersi. Mon a pas laparol Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Mr Speaker, depi 6em Lasanble, 2018, letan *Truth - TRNUC* ti ganny etabli, nou'n met sa Komisyon ann egzistans pou ki i annan rekonsilyasyon, linite parmi pep Seselwa. Koman en Nasyon, nou ti tonm dakor ki nou bezwen geri bann divizyon e lanmertim politik ki'n annan parmi nou pep, aköz konsekans Koudeta 1977.

Sa prosesis depi lo son komansman i ti en prosesis bipartisan, kot i ti vin dan en lepok ki nou ti apel koabitasyon. *State House* ti pe ganny dirize par parti *United Seychelles* e Lasanble ti dominan par Lopozisyon, Linyon Demokratik Seselwa.

E baze lo manda ki Lepep Seselwa in donn sa 2 parti, mon krwar i kler pou nou tou la anndan, e pou tou dimoun ki pe ekoute, ki sete swe laspirasyon, dezir, lanvi, rev sak Seselwa, vwar - nou met sa bann lanmertim e divizyon politik ki'n egziste pandan tou sa letan antre nou - enn fwa pou tou - met li par deryer nou, e nou bouze.

E santiman ki mon ti ava priye antann la bomaten, se ki koman en Lasanble, nou kontiny dan sa menm lespri ki 6em Lasanble ti komans avek dan sa prosesis pou asire ki sa prose i fini e nou ganny *closure*, nou ganny larepons.

Bann kestyon ki'n ganny demande i lezitim lo lapar bann Onorab ki'n koze avan mwan. E mon swete ki *panel* i kapab donn sa bann larepons.

Me i le moman pou nou osi demann *TRNUC* petet pou vin en pe pli pro aktiv, par lefe ki zot ti pou demann sa ekstansyon, kekfwa i ti ava byen zot ... Menm avan zot vin dan Lasanble, rod en lokazyon pou eksplik Lepep Seselwa

akoz sa ekstansyon ti nesese e nou medya nasyonal osi tou.

Si zot ti pe swiv bann aktyalite ki pe arive dan nou pei, i ti en size ki zot ti'n merit *pick-up* e al rod larepons sa bann kestyon, akoz ki sa ekstansyon pe ganny demande.

Nou pa bezwen neserman toultan esper Lasanble ki klarifye sa bann keksoz. Tou bann parti konsernan dan nou pei i bezwen *proactive* e donn nou pep lenformasyon ki azour e ki *up-to-date*.

Mr Speaker, sa ki nou'n antann di-si Out sa lannen, Komisyon ti dir poudir zot annan ankor apepre 200ekek ka ki zot bezwen fer, donn en determinasyon lo la. Akoz zot in admet poudir volim travay ki zot in gannyen, zot in ganny plis ki 500 aplikasyon.

I annan ki zot ti'n dir pou dir i pa tonm dan zot manda, be bann ki zot ti'n kapab dil avek, apepre 373 e ki alor zot ti donn Prezidan Larepublik en rapor enterim, ann Out sa lannen. Nou'n donn zot en *extension*, malgre i pa ti swe tou dimoun, me selman nou bezwen konpran pou dir volim travay e natir sa travay dan nou sazes koman bann Manm Lasanble, kekfwa i en keksoz ki nou ti'n merit prevwar pou arive.

E wi, dan *Bills Committee* letan nou ti donn sa *extension* avan, mwan personelman mon rapel mon ti demann *Attorney Zeneral*, Mr Frank Ally, mon ti demann li, ou asire ou pa pou retournen avek en lot *extension*? I ti dir mwan non. Be selman *at the back of my mind*, ti annan en keksoz ti pe dir mwan, poudir akoz volim travay e natir sa kalite travay, zis ekspekte.

E nou koman en lenstitisyon nou merit konpran e alor donn en soutyen en lot lenstitisyon ki bezwen sa letap; - *provided* ki pei i kapab abzorb sa kou adisyonnal ki zot pou bezwen.

E Mr Speaker, sa i pa ... Sa ki pe arive ozordi i pa inik avek Sesel, konmsi nou en pep ki pa kapab fer en keksoz dan en dele letan ki nou dir nou pou fer. Parske dan sa dernyen trwa deseni omwen, plis ki 40 pei in annan, in etabli en Komisyon Laverite.

Parmi o bor nou la *Kenya, Rwanda, Sid Afrik, Ghana, Liberia, Marok*, en pe pli lwen *Ecuador, Guatemala, Philippines*. E si nou get par egzanp *Rwanda*, pou zot depi Mars, '99, sa Komisyon in egziste e in vin permanan an 2002.

Canada, ant 2007 a 2015, e dan sa letan zot in depans zot 72milyon pou sipor - 72milyon Dolar Kanadyen,

pou siport zot *Truth and Reconciliation Commission*. E zot in *interview* plis ki 6mil500 temwen. *Kenya* pou li ti pran 7an. Alor, i pa inik sa ki pe arive dan Sesel.

Sa ki nou petet koman en Lasanble nou merit pe egzize ki arive, apard asire poudir sa voyaz travay i fini dan dele letan ki zot pe demande, ki nou met *closure* avek sa peryod dan nou listwar, ki nou annan en kontrol lo depans, e ki zot a - Komisyon i asire ki i pe travay annakor avek son *mother Act*.

Nou merit, nou koman en Lasanble ankouraze ki sa travay i ganny fer pou ki rekonsilyasyon i ganny promouvwar dan nou pei. Akoz nou'n vwar pou dir sa konponan rekonsilyasyon, zot menm zot *TRNUC* zot in admet pou dir in en *failing* pou zot, akoz zot pa'n kapab fer bann *outreach program* pou koz avek Lepep Seselwa lo kisisa rekonsilyasyon. Akoz i enportan ki nou demann pardon, ki nou pardonnen. Ki nou *own-up* pou bann fot ki nou'n fer.

Me solman i pa zanmen tro tar. Akoz mon rapel dernyen fwa ki nou ti anmenn sa *extension*, mwan dan mon entervansyon, mon ti demande ki bann dirizan dan kominote i donn en koudmen. Legliz i koz lo la, nou koman

politisyen nou koz lo la, dan lekol nou bann ansennyan i koz avek bann zanfan lo la.

Parske apre tou, i nou koman en pti Nasyon ki pou bezwen viv avek konsekans sa rapor apre. Akoz sa rapor pou reste avek nou li. E toultan nou pou annan en pwen referans kot nou pou kapab ale, pou nou vwar, pou nou konnen, pou nou aprann ki'n arive, irespektiv ki degre fermal i fermal, me laverite byento pou regard nou dan en laglas.

Alor nou bezwen demande ki tou sekter konsernen i ankouraze ki bann rekomandasyon;-partikilyerman bann rekomandasyon i ganny pran o serye. Ki bann size bann drwa ki'n ganny abize, i ganny respekte. E sa i non pa zis drwa politik me drwa *socio economic*. Sa bann drwa ki'n ganny vyole, ki sa bann keksoz i pa repet ankor dan nou sosyete.

Ki bann dimoun ki aksepte poudir zot in fer mal, zot ganny pardonnen, zot demann pardon zot osi e ki akoz zot pou bezwen viv avek nou, donk nou bouze lo la.

I annan sa size reparasyon lezot Manm in koz lo la. Sa i en keksoz ki mwan mon ti ava dir nou bezwen egzamin li pre, akoz groser nou pei, groser nou lekonomi.

Kwa ki nou kapab *afford*? Kwa ki nou pa kapab *afford*? So, nou tou nou bezwen tonm dakor ki nou bezwen et realis apropro sa size reparasyon.

Be Mr Speaker, an termin an, mon ava dir poudir letan mon'n ekout lot kote latab, mon war zot lapros kot zot in vini zot pe kestyonn *delivery* dan sa dele letan. Me mon pa pou kapab pa dir Mr Speaker, pou sa ta letan ki parti ki dan Lopozisyon ozordi in o pouvwar 43an, tou sa ki zot in fer, sa ki zot in anvi fer e ki ozordi i size sa zafer Komisyon la – *TRNUC* - kot dimoun in ganny touye, dimoun in disparet, dimoun in ganny egzile forseman, dimoun in ganny met dan prizon ilegalman. Ou menm ou Mr Speaker, ou'n sibir sa vyolasyon. Dife in ganny mete dan bwa.

Ozordi zot vini zot dir nou letan nou pe demann tro - Komisyon pe demann tro bokou letan. Mwan personnelman, si zot ti anvi lan e mon ti kapab anmenn en lamannman sibstansyel e Lasanble ti pou aksepte, mon ti ava table! Donn lan.

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

Koumsa pou nou kapab pas dan sa peryod. Fer li byen. Fer li dan en fason ki nou sov

zenerasyon lavenir tou sa bann move keksoz ki nou'n eksperyanse enn fwa pou tou dan en ... alors en zour dan nou listwar.

Ozordi nou koman 7enm Lasanble nou bezwen tonm dakor. Nou agree pou donn sipor ki sa proses i fini, e nou fer en serman avek Lepep Seselwa koman bann Manm elekte, ki zanmen, zanmen ankor bann tel keksoz i arive dan listwar nou pei! Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava apel Onorab Loze.

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, depi an Septanm letan lamannman *TRNUC* - premye lamannman *TRNUC* pou 2022 ti vini, i annan en pti *legal maxim* ki mon ti pe reflexir en pe lo la *back then*. Selman mon pa ti mansyonnen *at the time*, akoz sityasyon ek sirkonstans mannyer ti ete.

E sa *legal maxim* ti "*justice delayed is justice denied.*" E mon'n al fouy en pe ladan pou mon gete si i zis en keksoz arbitrer koumsanmenm, be aparaman i mean, "*if legal redress or equitable relief to an injured*

party is available, but is not forthcoming in a timely fashion, it is effectively the same as having no remedy at all”.

E enn nou bann *issues* an se moman ki nou pe fer fas avek se ki *TRNUC* li menm i pa'n byen kominik son sityasyon avek son bann kliyan. I pa'n byen kominik son sityasyon avek bann konplenan ki'n vin devan li, e in asize in vid zot leker avek li.

Aprezan, i annan bokou spekilasyon. I annan bokou spekilasyon; i annan bokou kalkilasyon ki dimoun pe fer lo akoz nou vwar nou dan sa sityasyon ki nou ladan. E sa i pa en *statement* politik, i santiman dimoun ki'n koz avek mwan, ki'n *call* mwan letan ki zot in vwar ki sa pe vin devan Lasanble Nasyonal ankor en fwa.

So, i annan dimoun ki menm panse ki i annan en zwe ki pe ganny zwe avek zot, ant L'Egzekitiv ek *TRNUC*, pou fer ki sa rapor pa vin dan en *timely manner*, e ki zot redress pa vin dan en *timely manner*.

Mon pa konnen ki konpetans kominikasyon ki *TRNUC* i annan a son dispozisyon la dan sa moman. Mon pa konnen si *TRNUC* pe *operate* dan son *full capacity* ouswa si i *scale down*.

Mwan ki mon ti pou konsey zot pou fer, se silvouple, retourn kot zot bann

kliyan e kominik avek zot. Adres sa bann dout ki sa bann dimoun pe fer fas avek an se moman.

Akoz la pe remet en lot keksoz lo zot leker ankor la, apre ki *TRNUC* in permet zot pou tir serten keksoz ki ti lo zot leker, la i annan en lot keksoz ki pe revini la.

Akoz tou sa bann brouyar e konfizyon - mon pa pe dir zot sa an mal mwan, en? Pa ganny mwan an mal. Mon pe zis dir zot silvouple al adres sa, vizavi zot bann kliyan ki'n met konfyans dan zot, *TRNUC*. I annan sa bout travay pou zot fer, mon pa konnen si zot ekipe pou fer li.

Mr Speaker, mon bezwen dir, be mon agree avek Onorab Henrie mwan. Ou vwar, nou'n met nou semiz ble nou tou lede ozordi. Mon *wish* i ti annan en kravats rouz, be mon agree avek li. Si nou pou table pou donn *TRNUC* ankor 1an, me mon pou segonde mwan.

At least dimoun a konnen *TRNUC* in bezwen 1an in ganny 1an. Nou pa pou kapab kontinyen koumsa. Nou pa pe zwe *lego* la, ki ou pe met par ti bout par ti bout, 3mwan par 3mwan. Be kisisa sa?

Si nou pou fer en travay serye, annou fer en travay serye. Si zot ti bezwen 3mwan, zot ti a demann 3mwan, be zot pa bezwen 3mwan klerman akoz zot pa kapab fer zot

louvraz dan 3mwan. Me zot ti ann demann lan depi an Septanm. *It would have been done!* I pa ni en kestyon kwa ki Lopoziyon pe dir, kwa ki Lopoziyon pa pe dir. Problenm se ki sa ki pe ganny met devan nou, pe ganny propoz devan nou, devan nou Lasanble. Lopoziyon i kapab dir nenport kwa li.

Be zot LDS zot pa ti dir nenport kwa letan zot ti dan Lopoziyon zot? Enn bann keksoz ki zot ti dir Mr Speaker, mon ava met devan ou la, se bann *Bills* ki vin *à la hâte*. Be pa ti zanmen ganny les pase *Bills* ki vin *à la hâte!* Onorab Ramkalawan ti mont lo la tou le Desanm, “move planifikasyon, pa konnen ki zot pe fer. Polisi avek Lalwa pa anlinyen ansanm!”

But this went on for years. E mwan, mon ti ekspekte apre ki'n asiz dan Lopoziyon pandan 30an in konplent sa bann keksoz, i ti pe vin fer pli byen. Be la ou ozordi ou dir nou in toultan koumsa, *Bills* i vin *à la hâte*, so *basically* zot in fer sanzman pou fer sanmenm! Se sa ki'n kominik ek mwan la ozordi.

E i zis *sad* ki sa bann viktim ki Onorab Henrie pe koz lo la, sa bann kliyan TRNUC la, zot, zot bezwen sa *redress*, *in timely manner*. E si TRNUC i bezwen plis letan. E pa zis letan - i bezwen plis

konpetans, silvouple demande koman zot la. Lekel ki pe ekrir zot rapor? Ki nivo konpetans zot annan dan sa *report writing* la? Eski zot bezwen plis konpetans, plis dimoun, plis lanmen, plis led, plis lasistans?

Akoz klerman *it is not working* avek zot vin isi, e nou, nou donn zot *more of the same*. Zot vini, zot demann *more of the same*, nou donn zot *more of the same*, zot retournen zot demann *more of the same* ankor!

Be nou pe ekspekte diferan rezilta pa fer menm keksoz la. So dir nou kwa ki nou kapab fer pou zot, ki pou ed zot, e ed zot bann kliyan, zot bann *end users* ki'n vin kot zot! Nou anvi adres sityasyon pou tou dimoun la, enn fwa pou tou.

Parske dernyen fwa Gouvernman in promet nou ki ti pou fini dan 3mwan. *It was promised from the panel, from the Chair* la devan, ki ti pou fini la dan 3mwan! Mon prezimen sanmenm sa nou'n sanz Minis ki'n vin prezante sa voyaz.

Akoz dernyen fwa promes ti ganny fer ki dan 3mwan ti pou final. Be *the issue*, i pa ki nou pa anvi dimoun ganny *redressed*. I pa ki nou pa anvi sityasyon ganny adrese. Akoz i vre, mon vwar la ozordi poudir

perspektiv e pwennvi en parti politik dan Gouvernman, avek en parti politik dan Lopozişyon, i pa parey!

Parske zot ler zot ti dan Lopozişyon, zot ti pe pous pou reparasyon e *redress*. La ozordi zot met lipye lo fren lo keştyon reparasyon e *redress*. E mon konpran mwan, mon konpran. Zot in konpran limitasyon Bidze la ki zot ki pe prepar Bidze.

Avan zot ti foupanmal. Bezwen ganny reparasyon, bezwen ganny *redress*, annou ale, les dekoke. Me, mon kontan ozordi, zot ki'n vin *the voice of caution*. Zot ki pe dir annou et rezonnab lo keştyon reparasyon.

But whatever reparasyon i ete, *whether* i rezonnab or *unreasonable, but we need to get there*. Akoz Minis dan son prezantasyon li, in dir nou kler pou dir sa Lalwa ler ti pase an 2018, ti pas koman en Lalwa bipartisan. Be ler nou ti pase bipartisan la, ti dir poudir rapor pou vin 3mwan apre ki travay in terminen.

Onorab Churchill Gill fek sit *clause* dan Lalwa bomaten ki dir sa. 3mwan apre ki travay in terminen rapor ti sipoze ganny soumet. E baz e fonksyon in mars lo sa, tou zot bann kliyan ki'n vin kot zot in vin lo sa baz.

Be ozordi kwa ki zot bezwen pou zot aktyelman

termin sa louvraz? Lekel ki pe fer sa louvraz anndan kot zot? Sa ki nou bezwen konnen, ki annan tou sa bann dele.

E Mr Speaker, en pwen final ki mon bezwen met devan. Gouvernman i bezwen komans asize e koz avek son bann antite. Menm si en antite endepandan, menm si en otononm. Be kot i annan en proze bidzeter, i bezwen annan en konversasyon ki ganny fer.

Akoz la lenpresyon ki nou gannyen, Gouvernman pa koze avek *TRNUC* li. *TRNUC* i fer pou li, Gouvernman i fer pou li. E prezan Lasanble li, nou trou nou lekor o milye tou sa. Prezan 2 parti politik isi anndan, nou pou ganny lenpresyon ki nou pe samay ek kanmarad. Be non, nou zis annan diferans, pou mon sit Onorab Ferrari, nou annan diferans filozofik otour sa size.

E mon dernyen pwen ki mon annan pou fer. Seselwa i asiz deor i get nou dan sa Lasanble. I get nou partaz son larzan. *Week in, week out*, nou'n asize, nou'n aporsyonnen, nou'n aproprye, nou'n partaz son larzan.

E en lenpresyon kler ki nou'n kit ek Lepep Seselwa, se ki napa larzan pou li. Napa larzan pou li. Be i annan pou serten. I annan pou lezot.

I annan 63milyon pou ACCS, napa pou Seselwa. Napa pou son 13enm mwan. I

pa vo li, i pa *meet the grade*, napa pou son pansyon, napa pou sekirite sosyal. ACCS 63milyon i annan! La nou pou trouve pou TRNUC, menm si pa dan Bidze. En *aside*, en *afterthought*, nou'n bliy li dan Bidze, i pa dan Bidze li, selman i annan larzan pou li. Pou Seselwa napa! Pou sa ki nou anvi donn larzan, i annan larzan pou nou donner. Be, Seselwa an son mazorite, li napa larzan pou li.

MR SPEAKER

Onorab, Onorab reste lo prolongasyon manda TRNUC please.

HON JOHAN LOZE

Yes, Mr Speaker. Tou lezot dimoun zot kapab al *all over the place*. Mont dan bwa, desann bor lanmer, ler zot koze ...

MR SPEAKER

Ou'n al ase long.

HON JOHAN LOZE

... Loze li i bezwen arete.

MR SPEAKER

Ou'n al ase long lo la Onorab.

HON JOHAN LOZE

Mr Speaker, ou tann ou bann Manm la, pe fer malelve. Mon les zot koze trankil mwan. Mr Speaker, an terminan nou bezwen dir ki sa travay ki nou

fer ozordi, i bezwen ganny fer an respe pou bann viktim, e nou bezwen anmenn sa *closure* ki zot pe serse, e sa finalite dan sa demars. Si pou pran lan pou annan *closure*, *then so be it*, nou ava pran lan.

Be nou krwar nou bezwen fer sa ki nesesser, ek sa ki byen pou nou pei e nou pep. E Gouvernman li i pou bezwen sey vin en pti pe pli efikas dan son travay ki nou fer. Mr Speaker i annan bann ki tranpe pou koz apre mwan, pe lev lanmen la. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava apel Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun a lekout. Mon ti a kontan dir Minis bonzour. Minis Dezinyen, bonzour avek ou lekip, e mon kontan mon vwar ou la dan plas Minis Afif, an vi ki in pran prezidans, an vi ki Prezidan pa dan pei, se pou sa rezon ou la dan Lasanble Nasyonal ozordi avek nou.

Mon ti a kontan dir bonzour Mrs Purvis, Dokter Purvis, e mon kontan ou konpetans koman en dokter pou travay ki zot pe fer laba. So mon napa okenn dout dan travay ki zot pe fer. Mon ti a

kontan dir bonzour osi bann dimoun Finans ki la, e msye ki pe reprezant *Attorney Zeneral*.

Mr Speaker mon ti a kontan premyerman felisit Komisyon pou travay ki zot in komans fer pandan tou sa bann letan. Kouraz ki zot in annan, pou zot asize pou ekout tou sa bann *sore* nou bann frer ek nou bann ser Seselwa.

Mersi pou sa lentelizans, mersi pou zot letan, mersi pou sa travay ki zot in fer. E la zot pe demann Lasanble en lot ekstansyon. Mwan, mon pou an faver en lot ekstansyon, me selman parey Onorab Henrie ti pe dir, si fodre donn zot ankor lan, nou a donn zot lan. Parske ozordi tou dimoun pe esper rezilta *score World Cup*. Lekel lekip ki pou gannyen pou anmenn lakoup dan lakour?

Mwan sa ki mon pe espere se rezilta avek zot Komisyon, pou mwan konnen vremen dan nou pei, lekel ki koupab? Lekel ki responsab? Lekel ki bezwen ganny pini? Lekel ki bezwen ganny pardonnen? Pou nou kapab annan en *closure*, parey tou lede kote latab ti demande.

E nou, nou ti vot an faver nou. Mwan, mon bezwen dir, mon pa pou koz pou lezot, mwan mon ti vot an faver. Parske mwan koman en zenn Seselwa ki'n swiv sa, ki'n

ekoute, mon granmoun ti akont nou ki ti pase, me souvandfwa nou pa ti krwar. Me apre ki sa Komisyon ti etabli, kantite dimoun ti vin devan, kantite keksoz ti ganny koz lo la. E mwan mon pe esper sa rezilta.

Alor mon ti a kontan dir ek Mrs Purvis e Minis ki pe reprezant zot ozordi, Minis Dezinyen, pou dir mwan mon pou siport en ekstansyon, parske mon santi nou bezwen kontinyen sa travay.

E mwan mon an faver sa, nou tou ki la nou pa an faver kot en lot nou frer i ganny torture, disparet. Parske souvandfwa letan nou anvoy sa lo lot kote, zot dispit zot pa kontan. So mon asire zot osi zot pou ede siporte pou ki sa travay i ganny fer byen! E mwan se pou sa rezon mon pou donn *full sipor*!

Dezyenmman mon ti a kontan letan nou'n koz lo benefis bann travayer, parey nou konnen ti napa en Bidze dan Lasanble Nasyonal an relasyon avek zot, me i annan provizyon dan Bidze pou ki bann dimoun ki pe fer sa travay kot sa Komisyon, zot ganny bann benefis nesaser, ki ava la avek sa travay ki zot pe fer.

Napa naryen pou *panic* ladan. Minister Finans, atraver nou Gouvernman, zot a fer le nesaser pou ki - parey

in arive dan plizyer ka dan leparse - pou ki bann dimoun ki pe travay laba, zot a kapab ganny zot bann benefis.

E letan mon pe koz lo benefis Mr Speaker, mon ti a kontan dir ek Minis Dezinyen ki la, avek reprezantan Finans, mon kontan bann lapros ki zot in konmans fer lo televizyon an relasyon avek tou bann leksplikasyon ki zot pe donnen.

Alor i pou enportan letan nou pe koz benefis. Donn leksplikasyon osi an relasyon avek 13enm mwan saler, parske APEX, travayer in *call* mwan, i annan en konfizyon total laba, e zot pe ganny fer per an relasyon avek sa ki nou nou'n vote, sa ki mon mon'n vote avek sa ki zot, zot pe dir travayer.

I enportan alor, pou zot kapab fer en travay pou asire ki tou dimoun i ganny benefis ki mwan Lasanble Nasyonal mon'n vote, e ki benefis ki mon ti a kontan, bann travayer kot *Truth* osi zot gannyen letan nou pe *extend* zot travay ki zot pe fer, pou zot osi anmenn en pti keksoz dan lakour pou zot zanfan, anvi ki dan Bidze ti napa naryen pou zot.

Alor mon pe demann lasirans avek Minister Finans, pou asire ki i annan en pti keksoz ki ganny organize byen, pou ki bann dimoun ki travay laba, ki kot Komisyon

pe fer sa travay, zot ava kapab fer li byen, e asire poudir zot pe fer li.

Trwazyenm pwen, mon ti a kontan koz an relasyon avek resours. Mon aprann poudir ti annan plizyer *Commissioners*. I annan ki'n arete, zot ti annan plizyer sa ki nou kapab apel bann *investigators* ki ti pe fer bann travay pou zot, ki'n arete.

So mon ti a kontan demande letan nou pe fer sa travay pou *extend* zot manda, eski zot annan ase resours bann dimoun ki pou ed zot kapab fini sa rapor ki mwan avek Lepep Seselwa, nou pe espere an relasyon avek tousala?

I annan dimoun ki'n vini, i annan dimoun ki'n ale, me i annan dimoun ki'n reste. Me avek la kantite travay ki zot annan, met ater avek nou pou Lasanble Nasyonal konnen. Eski zot bezwen ankor dimoun pou ed zot?

Parske parey Onorab Henrie in dir, mwan, mon pare pou donn zot ankor en pe letan. Selman sa ki mon anvi avek sa travay, se sa travay i ganny fer, e sa rapor i sorti pou nou konnen kote nou pe ale.

Mon a fini avek sa *note* Mr Speaker, pou dir, poudir dernyen fwa letan zot ti demann ekstansyon - *US* ti koz lo ekstansyon zot - zot pa ti

vote sa ekstansyon. La mon tann zot pe koz ankor lo ekstansyon. Mon swete ki letan zot koz ekstansyon, vote pou ki zot ganny sa ekstansyon, pou ki sa ki zot in dir an relasyon avek bann rapor, bann torture, nou tou nou a kapab ganny sa rapor.

Pa zis koz lo ekstansyon me pa vote pou donn zot sa *say* final, pou zot kapab zisteman fer sa travay parey ti arive avek Bidze.

Avek sa detrwa pwen Mr Speaker, mon ava termin la, e mon ava esper larepons Minis apre pou nou gete ki mannyer i ale. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon annan le 2 *Leaders'* ki'n lev lanmen dernyen. Mon ti a kontan konnen si i annan okenn Manm ki pou pran laparol? Onorab Naidu. *Sorry*, Onorab Zialor, Onorab Vidot e Onorab Adelaide, sa 3. *Ok*, parey nou'n fer souvan, mon a pas sa 3 Manm apre mon a les 2 *Leaders sum-up*.

Ou annan en *point of order* Onorab Pillay, wi?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour Minis Dezinyen, bonzour tou dimoun ki pe swiv nou e byensir bonzour tou koleg Onorab. Mr Speaker, mon

bezwen proteste dan en fason pli ferm an relasyon avek la fason ki nou Lasanble i ganny *chaired* e ganny *managed*.

Mon dir sa Mr Speaker, akoz bomaten la, mon fek tann Onorab Arissol fer en komanter vizavi 13enm mwan saler dan en landrwa kot bann travayer pe ganny fer per e pe demann ek Gouvernman pou al eksplike.

Me ler nou dan Lasanble nou'n kontinyelman *press* bann Departman Gouvernman pou demann kestyon, ou dan *Chair* e Onorab Henrie dan *Chair* ti *ban* mon bann Manm lo sa kote latab pou met Gouvernman *to task*, pou li eksplik travayer sa! Ou ti *ban* nou e i lo rikord Lasanble e i dan piblik. Alors...

MR SPEAKER

Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Alors mon ti a kontan konnen Mr Speaker, si ou pare pou donn mon kote latab en *apology*, oubyen ou pare pou *take* Onorab Arissol *to task*, e *LDS to task* ler zot fer sa bann komanter osi.

Akoz i pa *fair* e i pa lozik pou ler travayer i sipoze ganny son 13enm mwan, okenn landrwa i blok li pou li ganny son *full* 13enm mwan.

MR SPEAKER

Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Se sa kot nou *stand* ziska ozordi. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mersi Onorab Pillay. Mon pa krwar ou *point of order* i merite, e mon pa aksepte bann lakizasyon ki mon pe fer en louvraz ki *unfair* e ki pa respekte privilez Lopozisyon. Mon le dir an ka ki ou'n fer referans avek, Onorab Arissol ti met en pwen an relasyon avek travayer *TRNUC* e kestyon in ganny leve, si i annan resours pou travay *TRNUC*, ki pou arive avek *staff*. In kontinyen lo sa laliny.

O tan ki Onorab Arissol in reste lo travayer *TRNUC*, mon aksepte sa pwen ki in fer. Mon pa aksepte ki Manm i zis reouver deba lo 13enm mwan oubyen lo konpansasyon pou travayer dan lezot antite an zeneral. Nou pe koz lo *TRNUC*, mon ava aksepte en komanter lo *TRNUC* e mon pe demann ou silvouple, silvouple realize poudir mon pa aksepte ou *point of order* e mon pa anvi ki i ganny repete ankor!

Mersi, Onorab Pillay, mon'n donn ou ase laparol. Mon'n donn ou ase laparol lo

sa *point of order*, se tou! Mersi. Bon mon pou demann...Mon annan sa 3 Manm ki'n lev lanmen. Mon pou pran sa 3 Manm e apre nou pou termin avek le 2 *Leaders'* Tre byen. Mon a pas Onorab Zialor premye.

HON NADDY ZIALOR

Mersi Mr Speaker. Mersi pou akord mon privilez pou aport mon kontribisyon vizavi sa *Bill*. Mon pa'n kal apre personn, mon'n senpleman rezerv mon drwa koman en Manm pou mwan koze.

Mr Speaker, ankor enn fwa bomaten *TRNUC* in vin devan nou. I annan bokou keksoz ki'n ganny dir, e mon pa pou *long*. In vin devan nou pou demann en *extension*.

E mwan koman en Manm, par lefe ki otrefwa i annan serten deklarasyon e serten lentervansyon ki mon ti fer, mon pou ankor enn fwa aport mon sipor, senpleman parske, mon krwar koman sitwayen Seselwa e bann lezot Manm ki'n koze avan mwan, sirtou lo nou kote in fer resorti, sitwayen Seselwa i bezwen annan sa *closure*.

I bezwen. Parske si nou'n swiv sa travay, nou bezwen annan sa fermtir pou nou vreman anmenn sa vre gerizon ki Sesel i bezwen.

E mon a zwenn ansanm avek mon bann lezot koleg,

pou mwan felisit sa Komisyon pou en travay ase entans ki zot in fer pandan sa dernyen 3an, vremen pou montre, pou donn loportinite parey in ganny dir nou Nasyon nou bann dimoun, vin devers zot leker; me pli enportan, annan sa lot kote *coin* ki tre souvan letan in ganny koz lo la dan leparse, pa neserman bokou in avoue, Mr Speaker.

Alors, mon'n tann koz lo Bidze, mon'n tann koz lo larzan. Mon krwar ki koman en pei osi parfwa, pa tou keksoz ki nou kapab met en kou avek, parske la nou pe koz santiman, listwar, vyolasyon drwa, nou bann dimoun ki vremen i annan sa nesosite pou nou fer fas avek, pou nou koz lo la.

Alors mon swe osi, avek Komisyon e avek ... E la, mon pa anvi al dan okenn direksyon ki petet zot a santi mon pe target serten group, me petet mon a dir ki, avek sa ekstansyon ki pe ganny fer, i ava en loportinite osi pou bann ki santi i annan en boul antase avek zot, silvouple larg sa boul e donn sans, donn nou vremen - donn Sesel sa sans, letan pou annan sa bann rekomandasyon ki pe vini, pou nou senpleman osi avoue ki wi, in annan, in annan - in annan vyolasyon, in annan douler, in annan boubou.

E mon krwar i ava en lot loportinite atraver sa ekstansyon pou ankor enn fwa vin devan. Pou bann ki pa ankor fer li, pou bann ki bezwen fer li, pou bann ki merit fer li e pe refize fer li pou vremen dir avek lepep ki sa loportinite pe donn nou ankor enn fwa, pou nou senpleman dir pardon e les Sesel bouze, Mr Speaker.

Avek sa 2 pti mo, mon anvi dir avek Dokter Purvis e avek ou tim, avek Minis, avek Minister Finans, mon asire, menm si i annan ki pou sey vin dir avek nou ki napa larzan, regarde ki bor nou priyorite, nou koman en pei, koman en Gouvernman, nou konnen ki nou priyorite.

E wi, mon pou dir ki *TRNUC* i reste en priyorite pou nou geri Sesel, e pou nou fer Sesel bouz annavan Mr Speaker. Vwala sa i mon kontribisyon, e kont lo mon sipor pou sa Prozedlwa. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Mon ti dir bann Manm klerman ki si zot le laparol zot ti'n devret lev zot lanmen. Alor mon pa pe aksepte okenn Manm. Mon pe pran sa 3 Manm ki'n lev lanmen, apre bann *Leaders'* Lasanble. Onorab Vidot ou annan laparol.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, Minis ek ou delegasyon, tou Manm Onorab avek tou manm piblik ki a lekout. Mr Speaker, Minis in dir ki Gouvernman in dakor pou prolonz *TRNUC* avek lentansyon pou zot kapab konplet zot travay e donn *closure*.

E menm mon mazine sa desizyon Gouvernman in vin avek lentansyon ki zot anvi war *closure*. E sa osi i donn nou menm parol ki nou ti gannye avek Minis Afif, Vis-Prezidan, e osi byen parey Onorab Henrie in konfirman letan AG ti la, ti dir pou dir zot pou konplete.

I regretab ki nou'n pas en moman letan dan Lasanble travay kot nou'n depouy e diskrit lo Bidze. Menm si nou'n ganny oprese letan nou'n persiste pou demann serten keston e osi demann resours e finansman pou siport travayer Seselwa ki pe travay.

Nou pa'n demann bann ki pe asize oubyen naryen fer, me bann ki pe travay, ki'n kontribye. E nou'n ganny dir napa larzan, bezwen regard sa ki nou annan, travay avek sa ki nou annan.

E si Minis pou reponn dan son repons, i pou vin dir nou ki pou vwar larzan dan sa Bidze pou li *accommodate*

TRNUC, byensir pou servi son mazorite *LDS* dan Lasanble pou siport li, pou donn li ankor sa ekstansyon, alors, mon pe demann mon lekor, kwa ankor ki annan dan sa Bidze, ki zot in kasyet, zot in met akote, ki nenport ki moman diran lannen zot pou vin dir nou pou dir ti annan larzan, ti la?

Zot pou kontinyelman kree dout avek pep Seselwa ki la deor, espesyalman kot i konsern larzan Leta. Mr Speaker, mon pa konnen si Vis-Prezidan petet i anbarase pou li prezant sa *Bill* ozordi devan nou Lasanble. In donn laparol...

MR SPEAKER

Onorab.

HON AUDREY VIDOT

... i ti donn son parol...

MR SPEAKER

Onorab, arete! I pa *in order* pou ou kestonn lefe ki Minis Ferrari i la, e ki Vis-Prezidan pa la. Vis-Prezidan i an se moman *Acting President*. I annan son privez pou li pa bezwen vin dan Lasanble. Mon pe dir ou, evit sa largiman. Kontinyen.

HON AUDREY VIDOT

Napa problem Mr Speaker. Pe enport, i regretab ki i pa la, pe enport son rezon. Akoz li i ti

donn nou en parol, e la ozordi mon pa pou sirprann si son koleg ki pe reprezant li ozordi, ki pe ranplas li, pa pou vin dir nou menm parey. Pou vin dir ek nou poudir - wi, i pou lafen Mars, i pou'n pare li 2023, i pou'n fini avek son rapor.

Mr Speaker, *LDS* in koz fortman ki zot en Gouvernman ki responsab, efikas. Nou'n tann sa tou dilon bann deliberasyon sa lannen. E mon pa sirprann kot i sipoze pran zot 1 semenn pou zot... 2 semenn pou zot kapab konplet en laplikasyon, i pran zot 2mwan. Kot i sipoze zot omwen 14 zour pou reponn en let, i pran zot plis ki 1mwan. En rapor ki sipoze pran 3mwan, ozordi pe redemann ankor pou ankor, prolonze ankor 3mwan? E lot kote i rod tou leskiz posib pou dir nou poudir zot merite ankor 3mwan.

Mr Speaker, i enteresan pou antann en koleg lo lot kote latab dir ki lager avek reprezantan Finans ki la, pou rod en pti larzan dan Bidze 2023, pou donn *TRNUC*. Donn zot ankor pou zot anmenn...Kontribye kot zot fanmir, kontribye pou zot zanfan.

Nou lo sa kote latab kot i konsern Seselwa, mon oule dir avek sa Onorab, nou napa problem ek sa nou. Nou napa problemm. Me aköz ki dan

diran Bidze, ler nou lo sa kote latab ti pe lager pou Seselwa ganny son *full 13enm mwan*, son *long service allowance*, zot in konplent nou'n ganny *ban* pou koz lo la?

MR SPEAKER

Onorab, *stop!* Onorab *stop!*

HON AUDREY VIDOT

Ozordi, lot kote i annan drwa koz lo 13enm mwan.

MR SPEAKER

Onorab. Mon pou koriz ou. Napa okenn *ban* ki'n anpes ou koz lo la. 13enm mwan saler in ganny koze en kantite fwa dan sa Lasanble. Rezon aköz mon pe dir, nou pa pe koz lo la ozordi, se aköz in ganny ase son letan.

HON AUDREY VIDOT

Be Onorab Arissol in koz lo la li.

MR SPEAKER

E mon pe dir ou Onorab, mon'n dir en keksoz lo la, e mon ekspekte ou swiv sa gidans. Si ou pa kapab fer li, mon pou bezwen dir ou aret koze. Mersi.

HON AUDREY VIDOT

Pa trakase Mr Speaker. Mwan, mon konpran sa en pwa de mezir dan sa Lasanble Nasyonal. Mon mon'n abitye

ek sa dan sa diran 2an ki mon
la. Mon'n fini abitye ...

(APPLAUSE)

(Mic switched off)

MR SPEAKER

Onorab, mon pe dir ou, ou'n al
tro lwen. Mon pe aret ou
speech la.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mon pas laparol Onorab
Adelaide.

HON EGBERT AGLAE

(Off-Mic)

Point of order Mr Speaker.

(Interruption Off-Mic)

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr
Speaker. Bonzour Minis avek
ou delegasyon.

MR SPEAKER

Hold-on Onorab Adelaide, mon
pou ekout en *point of order*.
Mon a pran *point of order*
Onorab Aglae. Akoz in lev
lanmen premye.

HON EGBERT AGLAE

Mr Speaker ...

MR SPEAKER

Mon pou pran en *point of*
order, wi.

HON EGBERT AGLAE

... anba *Order* 8, mon oule met
a ou latansyon, si lo nou kote
nou pou *deserve* sa kalite
tretman ki ler i annan bann
mansyon ki ou, ou'n dir koz lo
Bill lo komansman. *Bill* sete
pou donn lamannman pou
kapab ekstansyon. Lot kote
latab in al an deor size
lamannman lo *Bill TRNUC*. La
ler Onorab Vidot i koze...

MR SPEAKER

Mersi.

HON EGBERT AGLAE

... ou *take li to task!* Be fer osi
lot kote nou a konpran
enparsyalite...

(Mic switched off)

MR SPEAKER

Onorab, mon'n fini reponn
Onorab Pillay lo sa pwen. Ou
pe fer menm pwen, e ou pa
kapab zis relev *point of order*,
menm zafer. Mon'n fini
reponn. Silvouple, bann
Manm Lopozisyon. Bann
Manm Lopozisyon, mon
ekspekte zot fer sa deba
annord e mon ekspekte zot
swiv mon regilasyon. Mersi.
Onorab Adelaide. Ou annan
laparol.

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr
Speaker. Bonzour Minis avek

ou delegasyon, tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout. Dabor mon oule felisit *TRNUC*, zot lekip antye pou sa bon travay ki zot pe fer, parey mon zwenn mon bann lezot koleg. Nou trouve poudir i annan en merit zot pe travay, e nou felisit zot, e nou pou kontinyen donn zot sipor.

Mwan, mon pou pran laparol Mr Speaker akoz mon ti parmi sa Manm pli zenn ki ler sa Komisyon ti pou ganny *set-up*, annefe nou ti donn lanmen travay lo Lalwa, e mon ti santi mon privez.

E menm mon ti ganny sans trouve ki kantite bann labi ki in annan Sesel. E mon koman sa dimoun ki mon ti ankor ase zenn e mon ti dir be sa pa kapab arive Sesel. Be solman ti'n arive.

E prezan nou kapab konpran akoz ki sa travay ki zot per fer, i pa en travay ki pou fini deswit. I pa en travay ki nou pou kapab annan en *timeline* lo la, akoz ou konnen an mezir ou koze, plis dimoun i anvi ouver zot leker. Plis dimoun i anvi tir bann keksoz lo zot konsyans, e sa i fer ki keksoz i kapab *drag, drag* en pe letan.

Konpare - konpare avek petet sa ki bann Manm Lopoziyon pe dir, zot pa pe vremen konpran ki lentansite sa travay i annan, ou konpran ou? Zot bann zenn manrmay,

mon konpran zot pozisyon, me selman annou azir ase responsab e ouver nou lespri e aprann. E nou bezwen kontinyen aprann.

Akoz sa ki'n arive Sesel apre Koudeta, i pa en keksoz ki nou, nou pe dir ti devret arive Sesel, be solman in arive. E si parey i pe dir Komisyon i bezwen en pe plis letan, nou pou bezwen akord zot Mr Speaker.

Si nou bezwen met en pe plis resours pou ki Sesel i trouv stabilite, eski i pa en bon keksoz? Si nou bezwen met ankor larzan pou ki Sesel e Seselwa i reganny lanmour pou kanmarad, eski i pa en bon keksoz? Si nou pe met larzan pou gerizon Sesel, eski i pa en bon keksoz?

Si nou pe met larzan pou Seselwa, bann ki pa ankor pardonn son kanmarad, pou li ganny tou bann sipor nesaser, pou kapab pardonn kanmarad, eski pa bann bon keksoz ki Sesel nou pe fer? Eski sa larzan pa pe ganny ale dan bann bon landrwa pou ki nou pep anfen i ava ganny son gerizon. Mr Speaker, mon pa war naryen mal ek sa mwan.

(APPLAUSE)

HON FRANOCIS ADELAIDE

Parey nou Prezidan in dir, nou ti gete yer, Sesel pou tou son zanfan. Ti annan 3

Lanbasader ki ti vini, nou ti siport zot, akoz en keksoz ki bon. Nou pa ale al ankor dan bann zafer viktimizasyon. E atraver sa ki nou pe fer, atraver sa ki Komisyon pe fer, tou Seselwa ler ou ganny ou 18an, ler ou konnen ou responsab ou lekor, ou konnen si ou fer en keksoz mal, ou bezwen pran ou responsabilite.

E se sa ki nou Gouvernman pe fer. Nou pe fer sir ki Seselwa i ava dezormen pran son responsabilite. Annou lib pou ekout tou dimoun, tou dimoun ki anvi koze, annou lib pou ekout zot. Me annou pa zanmen ankor viktimiz okenn dimoun, menm si annan diferan lopinyon avek nou. O kontrer, si en dimoun i anvoy ros ek ou, ou anmase ou met la, e pli tar parey nou dir nou kapab fer en miray, e sa bann keksoz pozitiv.

So, mon bann zanmi lot kote latab, pran sa koman en leson, pran sa koman en leson, grandi, aret viv parey bann pti baba politisyen, be vin bann politisyen matir, ki kapab defann sa ki byen ek sa ki mal.

E se sa ki nou pou nourri nou pep, pou ki nou pep an fen i grandi avek nou, e nou vin en Sesel kot tou Seselwa, tou Seselwa i pran son responsabilite, e tou Seselwa i

konpran ki i devret fer pou fer son pei bouze.

Mr Speaker, mon pa pou tarde. Avek sa de pti mo, Minis pa trakase, mon konpran kote zot pe ale, e mwan parey mon bann koleg in dir, nou pou donn zot sa sipor. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab Mon ava apel Onorab Pillay.

MR SPEAKER

Mersi Onorab, mon ava apel Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker, bonzour ankor enn fwa e bonzour tou dimoun ki pe ekout nou. Bonzour spesyal pou Mrs Purvis, ki ti mon *supervisor* mon *teacher*. Mersi pou tou sa ki ou'n fer pou mwan ki mon'n arive ozordi.

Mr Speaker mon bezwen premyerman met lo rikord Lasanble serten keksoz, serten fason fer ki pe arive ozordi dan nou pei. Ki fer mwan reflekte longman lo sa lamannman ki devan nou. Ou konnen kestyon I pa si nou devret pe donn *TRNUC* larzan.

Kestyon I akoz ki sa in vin la apre ki nou'n fer deba Bidze? *That's the question!* E si tou sa bann manm *LDS* ki'n

koze, zot sitan an faver *TRNUC*, ki mannyer okenn antre zot pandan deba Bidze pa'n fer en mous vole lo resours an plis pou *TRNUC*?

Ni Vis-Prezidan, ni Prezidan dan son *press conference* resan pa'n koz lo manda *TRNUC* ki bezwen ganny *extended*. Selman zot ki pe pran zot lekor koman bann Sanpyon Rekonsilyasyon dan Sesel!

I enteresan. I enteresan e ler mon regard dan Lasanble ozordi kot Speaker I dir mwan in tann en Onorab koz lo l3enm mwan saler pou travayer *TRNUC*. Kan Onorab in nonm *APEX*, mon bezwen demann mon lekor eski zot serye.

Eski zot relman serye an se ki konsern *TRNUC*, ki ti nou pwen referans an premye lye ler zot ti anmenn premye lamannman pou donn en ekstansyon *TRNUC*? Akoz nou largiman lo sa kote latab, ti toultan reste ki sa ekstansyon pa ti pou ase.

E I annan menm serten zot lo lot kote latab ki ti menm dir, pa vin ancor pou rod ekstansyon. Enkli ou menm Onorab *Deputy Speaker*, ki ti koz for...

(Interruption)

MR SPEAKER

Silvouple, bann Manm.

HON SEBASTIEN PILLAY

Atraver ou Mr Speaker.

MR SPEAKER

En moman, silvouple bann Manm, Onorab Henri e zot kote la evite enterzekte letan Onorab *Leader* Lopozisyon pe koze. Mon pa oule plis problem dan Lasanble. Onorab kontinyen.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, mon pa vin fer problem dan Lasanble mwan.

MR SPEAKER

Kontinyen.

HON SEBASTIEN PILLAY

So, ler ou vini ou dir pa vin ancor pou rod ekstansyon, apre la ozordi ou vin dir ou pou donn lan si fodre. Be *ok*, anmenn en lamannman nou a gete si ou anvi anmenn lan.

Konnen nou, nou baz I lo baz 3 pwen. Premyerman seksyon 11(2) sa Lalwa, seksyon 11 (2) nou ti a kontan kontan konbyen *interim report* ki'n ganny *submitted* avek Prezidan?

Annou al lo bann *facts section 11(2)*, konbyen rapor enterim ki'n ganny *submit*. Dezyenm kestyon, seksyon 15(1)(2) e (5) an se ki konsern kont *TRNUC*. 15(1)

preparasyon Bidze, 15(2) alokasyon en Bidze, *ok?*

E ler nou dir Vis-Prezidan ki ti sipoze vin la - wi akoz in vini dan lezot lenstans ki I ti pe *deputize* Prezidan. In vini dan Lasanble, me safwasi I pa'n vini akoz I kler I lo *verbatim* Lasanble, I ti donn en langazman - I ti donn en lasirans Lasanble ki sa travay pou fini dan sa lannen.

So, pou bann ki'n pas atraver prosesis *TRNUC*, mon pou dir menm keksoz ki mon ti dir lot fwa, eski Gouvernman *LDS* I serye pou fer zot ganny en redress pou sityasyon ki zot in al met devan? Oubyen eski *TRNUC* in ganny servi koman en seval batay politik, pou en parti politik ariv o pouvwar?

Akoz I kler ler nou koz bon lentansyon, bon lentansyon bipartizan ti annan wi akoz nou ti diskite lo komansman. Be in annan 3 lamannman lo Lalwa *TRNUC* ziskan ozordi la, ki okenn diskisyon bipartizan pa'n ganny fer.

Okenn diskisyon bipartizan pa'n ganny fer. Preme lalwa, premye lamannman an se ki konsern kantite Komisyoner ki lo *TRNUC*, nou pa'n ganny en mous vole ni pou nou konn leksplikasyon, malgre nou'n demande dan sa Lasanble. Kot menm nou'n ganny dir pa demann serten kestyon lo la.

Problenm ti souleve lo akoz sa 2 Komisyoner ti aret travay? Personn pa'n vini pou eksplik sa, e ler sa Lalwa ti vini okenn diskisyon pa ti ganny antanmen dan en pwennvi bi bipartizan. Akoz sa Lalwa son *starting point* ti en *starting point* bipartizan.

Okenn diskisyon bipartizan pa'n ganny fer lo sa lalwa ki ti amande pou retir bann Komisyoner.

Dezyenm lamannman I vin premye ekstansyon *TRNUC*, okenn diskisyon bipartizan pa'n ganny fer lo dezyenm lamannman e apre zot a vin koz nou bonn volante, zot a vin koz nou, nou ankor zenn e nou pa konnen ki'n pase.

Wi, mon pa konnen me Minis dezinyen atraver ou Mr Speaker, ti form par bann lekip ki ti fer Koudeta.!

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

I kapab donn ou larepons, demann ek li. Larealite I la! Mon pa kapab ganny demande pou reponn kestyon ki bann Minis Dezinyen ti fer, *ok?*

So, annou arete sa kalite sey anvoy labou lo kanmarad kan devan nou, nou annan ase labou nou osi. Annou get larealite, annou regard si vremen nou kapab fer sa Komisyon fer son travay e

anmenn en rezilta pou bann dimoun. Bann viktim e *perpetrators* pou nou kapab ganny en solisyon, pou nou kapab konn laverite pou nou annan rekonsilyasyon.

Akoz mannyer mon ekout zot rekonsilyasyon I vin zis lo kote viktim. Me rekonsilyasyon I bezwen ariv osi pou *perpetrator* aköz, *otherwise then* sa Komisyon in *fail* dan son manda!

Me zot komans koz lo rekonsilyasyon apre zot tou zot al lo tou sa ki in fer bann keksoz, fer isi, fer laba. Be annou admet, lekel ki ti ansarz *Grand Police*? Pa rod mwan anba lord lekel pa I dan gro pozisyon dan zot Gouvernman?

(Interruption)

MR SPEAKER

Arete Onorab Arissol!

HON SEBASTIEN PILLAY

Sanmenm sa I enportan fodre zot aret anvoy labou devan nou laport, aköz zot annan sa bann bagaz zot osi ki ler nou get sa Lalwa nou bezwen konnen kote nou pe ale.

E pwen fondamantal ki nou pe koz lo la se, ki si Gouvernman ti serye, si Gouvernman ti serye ti ava'n annan en lamannman ki'n ganny propoze avan ki Bidze I pase, oubyen ti ava annan en

laliny pou fer kontinyen met larzan dan Bidze pou *TRNUC*.

Akoz I annan en pwen ki nou bezwen konsidere, e nou pe konsider sa pwen. Nou'n depans larzan pou kre *TRNUC*. Nou'n depans larzan pou li fonksyonnen, sa osi I *tax payers money*. E i fer sans pou nou ganny en rezilta for *tax payers money*.

Me sa ki nou pa *trust* lo sa kote latab, se sa nou problemm. Sa ki nou pa *trust*, se lafason ki Gouvernman *LDS* pe *go about* sa. E se sa nou problemm ozordi, I ti nou problemm ler nou ti pas premyer ekstansyon e I nou problemm ankor enn fwa ozordi.

Mwan mon pa kapab re envant listwar, aköz tou sa ki'n ganny dir in ganny dir, sa ki'n koz laverite posibleman in koz laverite. Sa ki pa'n koz laverite sa mon pa kapab dir. So zot pou bezwen zot pou anvoy tou sa bann keksoz lo mwan, lo mon kote latab, lo mon parti politik. Mon pou bezwen aksepte.

Me laverite en zour I ava sorti. me selman larealite ozordi. Larealite ozordi I se ki anba 15(1) napa en provizyon bidzeter ki'n ganny prepare. E si in ganny prepare, kan ki I ti ganny prepare e aköz ki lamannman pe vin la.

E si mon swiv largiman ki ou ti anmennen bomaten pou

eksplik linefikasite Gouvernman *LDS* ozordi an Desanm, an se ki konsern bann Lalwa Finansyel sa Lalwa *TRNUC* si ti en lalwa finansyel nou ti avan ganny li dan lalis bann Lalwa ki Finans pe dir nou ki I bann Lalwa Finansyel.

Mazin byen nou annan en *Seychelles Communication Regulatory Authority*, ki nou'n kree ki Lalwa nou pa pase grander Lalwa ki nou bezwen gete ki mannyer I ete. Malgre ki Lopoziyon ti dir pran sa larzan, met li anba *DICT* laba, apre nou a kre sa Komisyon.

Nou'n kre en *budget line* e apropriy larzan anba sa *budget line* pou en lot keksoz, I pou ganny fer san ki Lasanble I kapab fer *oversight!* Eski sa I apel fer keksoz pli ki sa ki ti la avan?

Nou annan en lot antite, *Home Care Agency* ki Lalwa pa ankor ariv devan Lasanble. Mon pa konnen ki kantite letan nou pou gannyen pou lir sa Lalwa koman Manm Lasanble. E eski Speaker atraver lofis I pou santi poudir si nou ganny nou en Lalwa plis ki 45 paz oubyen 20 paz, 1 zour pou ase pou nou pas ladan pou nou vot lo la? 2 zour pou ase pou nou vot lo la? Largiman fondamantal ozordi I pa lo sa ki'n pase dan *TRNUC*. I lo travay ganny konplete. E I annan sa 2 pwen, sa 3 pwen

kardinal ki *related to* son Bidze;- ki *related to* preparasyon son Bidze. Son bann kont ganny odite, sa ki nou bezwen fokaliz lo la.

Akoz atraver ou ankor enn fwa Mr Speaker, mon bezwen dir ki Lonorab Ferrari ler ti asiz isi lo sa kote lata - mon fek war en *video* kot Mr Sullivan in fer pase kot I ti pe dir en dimoun pou bezwen ganny let laba kot *Pension fund*. Ti serye lo la li, e ozordi li ki vin anmenn en Lalwa koumsa.

Konmsi - ou konnen I annan bokou keksoz ki'n ganny dir ek dimoun, zis mon krwar pou bat latet dimoun. Pou fer krwar nou plis ki sa ki nou ete. E larealite ozordi, se ki Gouvernman pa onnet avek *TRNUC* parey I oule fer krwar son lentansyon I ete.

Si ti onnet ti ava annan en mesaz ki vini pou dir be *ok*, *Caucus US TRNUC* in fer en demann pou en ekstansyon, nou ti a fer en *meeting* nou a zwenn nou ava diskite. Akoz se sa ki *Caucus US* ti fer ler I ti dan Gouvernman. Sete sa.

Me I kler ki pou dir zot lentansyon se pa pou fer sa. E eski alors ler nou pou al donn 3 mwan *TRNUC*, I pou ase. Eski nou pou vini pou donn li ankor en ekstansyon 3 mwan? Pa ti ava meyer pou annan en diskisyon pou asize pou vwar pou dir ki kantite ekstansyon

vreman I bezwen gannyen? Kantite travay ki vreman reste pou fer?

Tousala I bann kestyon ki nou devret pe reponn me ki nou pa pe ganny letan pou nou eksplor. Akoz? Akoz tousala pe ganny *rush* pandan letan Bidze e nou, nou sipoze zis aksepte.

Mr Speaker mon enplor ou pou Lasanble ganny respe Legzekitiv fodre nou *stand* nou *ground*. E nou Lopozisyon nou an minorite, nou pa kapab fer sa lo nou tousel. Nou bezwen ou led.

Me par kont mon'n vwar pou dir pandan deba, ou'n tenny *micro* tou dimoun lo sa kote latab. Swa ler zot entervenir, swa ler zot fer lentervansyon, swa ler zot *raise en point of order*. *Micro* lo lot kote latab, zanmen I ganny tennyen! Menm bann komanter *off-mic* ki pe ganny fer ...

MR SPEAKER

Ok. Ou pe al ankor lo mon zizman, Onorab Pillay? Mon a dir ou arete silvouple. Kontinyen avek ou *speech*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Tou dimoun a tande ou'n dir mwan arete. Ou konnen, mwan mon pou kontinyen dir ek ou *as much* ki ou tap mwan avek ou marto - *As much* ki mon pou kontinyen debout

pou sa ki mon krwar ladan. *Ok?*

(APPLAUSE)

Ok, prezan ou a met mwan deor, ou a koup mon saler, me selman mon pou kontinyen koze. E lo *TRNUC* - lo *TRNUC* mon pwen ki mon'n fer I kler. Si lentansyon Gouvernman ti onnet nou ti avan ganny lenformasyon ki *TRNUC* pe ganny difikilte pou konplet son travay. Si Gouvernman ti Onnet nou ti ava'n vwar en provizyon Bidzeter ganny met a kote pou donn *TRNUC*, plis finansman pou li kontiny son travay.

Si Gouvernman ti onnet I ti ava dir nou Lasanble, Lasanble - la mon pa pe koz *LDS* oubyen *US* la - Lasanble ki pou arive mon pou annan en apropriasyon ki mon pou bezwen fer pou *TRNUC* anba *Contingency Fund*.

Se sa bann keksoz ki ti'n devret ganny fer, me okenn sa bann keksoz pa'n ganny dir avek Lasanble. Okenn ant sa bann keksoz pa'n ganny fer. So, ki les mwan avek en sel konklizyon dan labsans tou lenformasyon, mon napa lot opsyon, me spekile dan labsans tou lenformasyon - mon bezwen zis spekile ki Gouvernman pa serye avek *TRNUC*.

E son lentansyon anver *TRNUC* pa kler! Se alor Mr Speaker ki mon pou aret la, e mon pou demande ki mon ganny en leksplikasyon avek Minis Dezinyen, Lo akoz napa en Bidze e lo kan *TRNUC* in vin devan pou demann sa ekstansyon.

Ki fer ki prezan sa ekstansyon in ariv devan Lasanble *almost towards the end* avan ki son manda I sipoze fini pou sa lannen. Mon oule dir tou dimoun Mr Speaker, tou Seselwa ki pe ekout nou. Ou konnen rekonsilyasyon la I pa vin zis par koze, rekonsilyasyon I osi vin par aksyon ki nou pran.

E si en Gouvernman I vini I promet pou fer pli byen ki sa enn avan, e apre tou sa ki I dir sa enn avan ti pe fer mal li osi I repet parey, i pa en bon komansman pou rekonsilyasyon. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab, mon a pas laparol Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon pe fer en refleksyon la. Eski I vo lapenn ki mon koze lo sa Mosyon la bomaten, lo sa lalwa ki devan nou? Oubyen eski nou devret zis dir zot, zot

pou vot kont, vot kont en fwa annou fini ek sa zafer la.

Epi nou ava dir avek Lepep Seselwa lekel ki'n *stand* avek zot e avek *TRNUC*, e lekel ki'n vot kont. Akoz zot pa kapab vin isi - zot konnen zot pou al vot kont parey zot ti vot kont lotrozour.

Zot konnen zot pou al fer sa, alor akfer fodre vin fer tou sa bann deba? Leve debout vot kont, fini avek nou ava bouze nou ava al dan lakour konpran? Akfer nou vin fer tou sa bann *teat*, sa bann gran diskour al si Gouvernman in promet isi, si Gouvernman in promet laba.

Mr Speaker, ler ou napa naryen pou dir parey Dokter in dir nou, pa dir naryen reste trankil.

(APPLAUSE)

Ou war, en keksoz ki zot bliye e ki nou, nou bezwen fer zot rapel, se ler nou'n antre dan sa lavantir ki apel *TRNUC*, zanmen nou ti'n deza prevwar sa kalite keksoz. Nou pa ti konnen koman en pep ki si sa ki sa ti pou anmennen, ki kantite dimoun ti pou vin devan.

Ki letan sa ti pou bezwen, ki laverite ki ti pou sorti. Mwan menm mwan ki ti viv preski atraver tou sa bann letan, mon'n aprann keksoz atraver *TRNUC*. Alor ozordi nou pou

vin *begrudge* e zot 3 mwan pou zot fini ekrir en rapor? Sa ki nou pe vin fer ozordi?

Se sa en Lasanble responsab Mr Speaker, se sa en Lopozisyon responsab? Eskiz mwan, silvouple regard zot lekòr bomaten dan laglas ler zot leve, avan vin dan Lasanble e koz en bann *nonsense!*

Gran deba, gran diskour akòz en Komisyon ki ler I ti antre dan son travay, pa ti konnen kote I ti pou *end up*. I vini I demann 2 fwa lekstansyon 3 mwan, e zot konnen - zot konnen akòz I bezwen sa letan, akòz zot bezwen ekrir en rapor.

Akòz zot *begrudge* zot letan pou ekrir en rapor ki pou vin parey Lonorab Gervais in dir, en pwen referans pou nou fitir, en pivo otour lekel nou fitir pou vire. Akòz si zot, zot pa anvì rapel sa ki ti arive dan lepase. Si zot, zot anvì pli vit posib ferm sa sapit bouze - pa tou Seselwa ki anvì sa! Seselwa I anvì ki sa komisyon *TRNUC* I fer son travay fer li dan en bon fason.

E mon kapab dir zot ki lamazorite Seselwa - e mon dir sa Mr Speaker akòz se nou isi ki reprezant lamazorite Seselwa pa zot.

(APPLAUSE)

Ki lamazorite Seselwa I dakor pou donn *TRNUC* ankor 3 mwan, e si zot bezwen ankor 3 mwan zot a retourn isi e nou a donn zot ankor 3 mwan. Akòz sa travay ki zot pe fer I telman enportan ki nou pa kapab koup ni larzan, ni letan lo la. E nou bezwen donn zot tou sa ki zot bezwen, pou zot kapab fer sa ki zot bezwen fer.

Alor Mr Speaker, dan plas vin dir tou sa ki zot in dir, mwan mon ti ava ekspekte koman bann dimoun responsab dan lasosyete, bann Manm ki'n ganny elekte pou reprezant zot Pei. Ki zot ti ava vin isi, e zot ti ava dir avek bann dimoun *TRNUC* mon apresye travay ki zot in fer.

Mersi bokou ki zot in pas zour ek lannwit pou ekout sa bann temwayaz, e ki la ozordi zot pe ekrir en rapor pou ki nou ava annan en pwen referans dan nou fitir. Mon ti a ekspekte ki koman bann dimoun responsab, se sa ki zot ti ava vin dir avek reprezantan *TRNUC* Dokter Purvis ki la avek nou ozordi. Olye vin rode akòz zot bezwen ankor 3 mwan.

Mr Speaker mwan mon'n pas devan *TRNUC* plizyer fwa, e mon rekoz avek leksperyans parey mon'n dir plizyer fwa dan sa Lasanble. E ozordi mon tir mon sapo avek sa bann Komisyoner bann ki isi, bann ki deor, bann ki ti Komisyoner

e ki'n ale. akoz zot tou zot in fer en travay egzanpler e si zot bezwen ankò en pe plis letan ozordi - e en pe plis larzan, nou Gouvernman I ava donn zot sa pou zot konplet zot travay ki zot in komanse.

Mr Speaker, 2 keksoz final; Premyèman *TRNUC*, *Truth, Reconciliation, National, Unity* kot nou ete la ozordi nou ankò *still* lo sa premye mo *'Truth*. E sa nou'n ganny fer dan 2 faz, premye se ekout temwayaz sa in fini.

Dezyèm se ekri en rapor ki pou montre laverite lo sa ki'n arive. E sa parey bokou dimoun in dir, se premye pa dan en long proses kot nou pa ankò ni komans rekonsilyasyon oubyen nou fek komanse. E Linite Nasyonal apre sa deba ki mon'n ekoute la bomaten dan Lasanble Nasyonal, zanmen pou arive tan ki zot, zot pran sa latid ki zot in pran lo lot kote latab!

Me Mr Speaker sa Gouvernman ki la pou la pou ankò en kantite lannen. Si nou bezwen reste pou 15an nou ava reste, si nou bezwen reste pou 25an nou ava reste, Me Rekonsilyasyon ek Linite Nasyonal nou pou anmennen pou sa pep.

(APPLAUSE)

E les mwan finalman an konklizyon Mr Speaker, retourn lo en parol Lonorab Pillay ki'n dir ozordi e I pa manz son parol li. *TRNUC* ti en seval batay pou ed *LDS* vin o pouvwar. Mon les mwan rapel Lonorab Pillay ozordi, ki nou pa ti bezwen *TRNUC* pou nou vin o pouvwar nou.

LDS Mr Speaker in vin o pouvwar akòz I ti koz parol ki Lepep Seselwa ti anvi tande! Nou'n vin o pouvwar akòz nou ti annan en program ki ti kler! Nou'n vin o pouvwar Mr Speaker akòz nou ti annan en *Leader* e mon pe get ou. Akòz se ou sa *Leader* eksepsyonnèl.

(APPLAUSE)

Nou'n vin o pouvwar akòz nou ti annan kandida dan distrik, ki ti pli meyer ki zot, se pou sa rezon ki nou'n annan 25 zot annan 10.

(APPLAUSE)

E nou ti vin o pouvwar akòz nou ti annan en kandida Prezidansyel ki ti pli for ki sa ki pou zot. Lala rezon akòz nou'n vin o pouvwar Mr Speaker. Nou pa ti bezwen *TRNUC*.

Mr Speaker mon ti a kontan ozordi eskiz mon lekor devan Dokter Purvis, se pa koumsa ki sa deba ti devret arive ozordi. Sa deba ti'n

devret pran 15 minit, e dan lespri premye deba ler nou ti lans *TRNUC*, nou tou lede kote latab nou ti'n devret dir wi nou konpran zot bezwen en pe letan pou zot fini zot rapor. Silvouple lala *goodbye, so long*, al pran en tas dite.

Me malerezman lot kote in plifere fer politik, alor nou'n bezwen reponn e eksplik zot, aköz ki zot politik pa pou anmenn sa pei en pa pli devan. Mon remersye ou Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab, nou'n depas letan nou sesyon me selman mon krwar I pou pli vo lapenn terminen kot nou'n arive san ki nou kapab, san ki nou pran en *break*. Alor mon ava envit Minis pou fer son repons lo deba.

THE DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mersi bokou Mr Speaker avek ou permisyon pou mwan sey met en pe lord dan mon repons, mon mazine poudir nou pou al apre dan en *Committee stage* kot tou bann kestyon pou reponn oubyen non?

MR SPEAKER

Non, si ou reponn kestyon lo bann ki'n ganny adrese dan

deba, nou pa pou neseserman pas lo la lo *Committee Stage*. *Committee stage* I lo *text* Lalwa.

THE DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Ok. Mr Speaker ki mannyer Mrs Purvis in akonpany mwan dan Lasanble aköz se li ki konn bann prosedir e deroulman bann travay, bann Komisyoner sa ki zot pe fer, lekel ki la, ki bann progre ki zot in fer. Konbyen rapor ki zot in fer, tou sa bann keksoz.

Eski Mrs Purvis pou ganny posibilite pou li entervenir lo sa bann size, ouswa non?

MR SPEAKER

Yes, I a ganny letan de ki nou al lo *Committee stage*, mon kapab donn li laparol an premye pou adres serten pwen.

THE DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Dakor. E avek ou permisyon mon ava permet reprezantan Finans Ms Tamatave pou li entervenir o nivo Bidze. E si I annan bann pwen legal nou annan en reprezantan Biro *Attorney General* avek nou. Ok mersi Mr Speaker.

Mr Speaker mon ti a kontan fer en repons ki

komans koumsa. Byensir parey bokou dimoun e mon konnen parey bokou bann Manm isi zot in eksprimen, notaman Onorab Naidu, mwan osi mon dezapwente ki sa travay *Truth and Reconciliation Commission* pa ankor terminen. Byensir I en dezapwentman, aköz mwan osi, mon enn sa bann dimoun ki krwar ki kan lazistis I tarde, savedir ki lazistis I ganny *denied* parey nou dir.

“When justice delayed, is justice denied.” So I annan bokou dimoun ki la deor, e ki pe esper en parol, pe esper en desizyon e zot in esper pandan plis ki 40an. E byensir zot dezapwente e mon partaz sa dezapwentman avek zot aköz, parey nou tou ki mon krwar ki senser, nou ti a’n kontan war sa travay in terminen.

E ler nou pou koz pli tar lo Bidze, enn bann rezon osi aköz nou ti a kontan ki sa travay in terminen, se aköz travay ki terminen I vedir ki mwens depans pou lavenir. E travay ki tarde I kontinyen annan nouvo depans, aköz nou annan *staff* pe travay, I annan landrwa ki zot bezwen pe travay.

I annan tou bann lozistik avek travay sa Komisyon. Donk, sertennman Mr Speaker mon transmet santiman Gouvernman e *Cabinet*, ki nou ti’n a kontan

war sa travay in fini terminen e ki dan sa 3 mwan dan sa premyer ekstansyon ki nou’n donnen. Me selman I pa’n arive.

E I annan bann bon rezon aköz I pa’n arive. E parey bokou Manm in dir isi dan sa Lasanble, se aköz sa travay I en travay konpleks. Se pa en travay ki mars par minit, par minit, par segonn. Ki ou kapab kronometre. I en travay ki konpleks e ki toulezour I annan bann nouvo keksoz ki vin devan bann Komisyoner.

E sa I fer ki zot bezwen *go back and forth* lo bann size e I vremen enportan. E mon remersye tou bann manm isi prezan, ki’n remersye bann Komisyoner pou sa travay eksepsyonnel ki zot in fer. Personnelman Mr Speaker e an repons pou en Manm ki’n fer referans a mon aksyon sa bann dernyen lannen.

Mwan mon’n aparet devan *Truth and Reconciliation Commission* koman en *perpetrator*. Mon’n aparet koman sa e mon’n aksepte e mon santi pou dir ti esansyel ki mon al devan sa Komisyon pou mwan eksplik mon santiman, mon rol e diferan fason ki mon’n enplike dan sa bann lensidan.

Sa lensidan ki’n arive sa ti dan Koudeta, ki’n par rezon - par plizyer rezon mon’n ganny enplike ladan. Donk,

pou mwan Onorab, bann Manm Onorab ti enportan Mr Speaker ki mon osi mon fer parey Onorab Naddy Zialor in dir mwan - in dir avek Lepep Seselwa ozordi ki ti enportan pou mwan larg sa boul!

E ti enportan pou mwan larg sa Nanm. E mon regrete e mon ti a kontan swet bann ki pa'n kapab, ki pa ankor ganny sa kouraz, pou zot vin devan e larg sa boul pou zot pran sa sans - sa pti lekstansyon ki pe vini la e vin devan e fer zot devwar nasyonal, pou nou anmenn rekonsilyasyon finalman dan nou pei.

Donk, Mr Speaker, mon'n dir pli boner ki Minister Finans I ava eksplik bann enplikasyon bidzeter lo la Lalwa ki mon pe met devan. Zot ava aksepte - I pa en leskiz, me zot ava aksepte ki *Truth and Reconciliation Commission TRNUC*, i en Komisyon - I en lorgan ki endepandan.

E ki I fer son travay dan en fason endepandan avek politik, avek lenterferans bann lezot Lazans e bann lezot bout dan Gouvernman. Notaman Legzekitiv. Alors I enportan ki detanzantan *TRNUC* I raport avek Gouvernman, lo ki manner I pe progresse e sa I fer atraver bann rapor e in fer avek enn de bann renyon.

E notaman enn sa renyon ki ti ki zot in annan,

bann Komisyoner avek Prezidan, pou avek - non mon krwar ti avek Minis Finans si mon pa tronpe - wi mon krwar, wi-wi Minis Finans, ki ti rankontre zot pou kapab diskrit avek zot Bidze pou lavenir.

Donk, i se a sa moman la e Ms Tamatave ava I ava eksplik zot pli tar ki nou'n - Legzekitif in ganny met okouran progresse e demann pou *extend* pou ankor en lot 3 mwan. E ki bann rezon.

Mon ti a kontan dir avek Lasanble ki dapre mon konesans, travay dan sa dernyen 3 mwan in entansifye. In entansifye, in sa irzans, sa irzans ki ti aparet dan dernyen deba pou premye ekstansyon, in ganny byen tande par *TRNUC*.

E son bann Komisyoner in akseler travay, me menm dan sa akselerasyon ki zot in fer, zot pa'n kapab ariv a lafen zot travay e se pou sa ki zot pe demann sa sipor ekstra.

E repons Gouvernman in kler, se en keksoz ki pei antye ti'n demande. *TRNUC* se en travay, en rezilta en travay bipartizan ki'n ganny met ater ki ti ganny mon krwar *assent* to par Prezidan Faure sa lepok. E pei an antye ti'n dakor pou ki I ganny fer e pa dan lenterere pei pou aret dan semen.

Donk, parey serten Manm in dir ankor, nou, Madanm Purvis I ava eksplik zot akoz I krwar ki sa prosen 3 mwan ki Komisyon pe demande I sifizan. Me selman I pa vedir ki si en keksoz I arive, nenport keksoz ki arive nou fek pas dan *Covid*, nou fek pas dan tou bann serten traka, nenport keksoz I kapab arive, me selman koman en Gouvernman mwan mon ti a kontan dir ki naryen pa pou aret sa travay tan ki I pa ankor konplete, e son rapor final pa ganny mete avek Gouvernman.

Donk, ki bann *prospects* pou lavenir Mr Speaker. Mr Speaker mon krwar ki enn bann pwen enportan la ki'n ganny dir ozordi, ki reflekte en bon pe travay latitid vizavi sa Komisyon, se ki I ankor annan en kantite semen pou fer pou nou ariv lo Rekonsilyasyon Nasyonal.

Nou'n war dan deba ozordi, ki en serten kote latab li in pli pare pou li vwar sa koman en blanm lo Legzekitiv, *ok?* E zot in pran sa pa koman en *challenge*, me koman en latak lo travay ki Legzekitiv e son lefikasite pou delivre dan Gouvernman.

Mon pa pou retourn lo pwen ki ou'n fer Mr Speaker, me I toutafe korek ki bann apre Bidze bann *Bill* I vin devan Lasanble. E tou le

lannen I vin en pe enn deryer lot, e nou travay koman bann Manm Lasanble se zisteman pou nou kapab. E se pou sa ki nou -ki zot in ganny met dan sa Lasanble akoz Lepep Seselwa I krwar ki zot kapab dil avek sa bann sityasyon presyon e delivre pou Lepep Seselwa.

Donk, sa *Bill* I en lot ki mon asire zot pou delivre lo la e ki I ava, I ava nou *Bill* - I ava en lalwa en progre pou pep Seselwa. I annan en onorab mon krwar se Onorab Loze ki'n dir pli boner, ki pou li osi I anvi anmenn *closure* ki zot, zot pe serse. Ki nou, nou pe serse. I pa nou ki pe serse - i Lepep Seselwa an antye ki pe serse.

E sa I en *lapsus* ki montre nou ki, Lopozisyon pa ankor kapab partisip onnetman plennman dan sa legzersis e larg sa boul parey nou'n dir. Larg sa Nanm pou nou kapab fer nou pei avanse. Me selman mon mazine I ava vin avek letan e avek travay entans ki nou pou fer.

Byensir en ekstansyon I en keksoz ki souvan normal e ki menm I annan ki'n propoze ki zot sa I vin plis ki 3mwan. I vin plis ki 1an. Sa I bann propozisyon ki akseptab, I - kekfwa mon pa'n war en amannman sorti kot okenn Manm lo la.

Donk mon krwar nou ava al pou sa 3mwan pou le moman. E lo kote garanti, nou'n ganny demande ki garanti nou annan ki sa travay pou fini dan 3mwan? Nou napa garanti, bann Manm Onorab nou napa garanti.

Sel garanti ki nou, nou kapab donn avek Lepep Seselwa, se ki nou annan konfyans dan bann Komisyoner. Nou annan konfyans dan zot determinasyon, pou zot anmenn sa travay a son finisyon.

Sa se en garanti ki mwan mon annan, akoz travay ki mon'n enterakte avek bann Komisyoner, I montre zot senserite e zot gran dezir pou zot anmenn sa travay a son lafen e delivre lo sa rekonsilyasyon ki nou'n promet Lepep Seselwa.

Alors Mr Speaker sa I mon repons e avek plezir ki mon ava reponn - mon konnen pou dir par egzanp Onorab Gill in fer bokou - bokou bann kestyon byen spesifik e mon krwar nou ava pran lokazyon pou reponn parey lezot Manm osi in fer. Byen spesifik lo bann kestyon spesifik pou nou donn li en repons dan *Committee Stage*.

Si sa I *ok*, avek ou Onorab Mr Speaker. Mon ava termin la. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Loze wi, ki *point of order*?

HON JOHAN LOZE

Mersi Mr Speaker. Mon oule koriz en me apreansyon ki'n leve dan repons Minis, letan mon ti pe koze mwan. Mon ti pe koz lo bann kliyan *TRNUC*, lo bann viktim ki'n vin devid zot leker avek *TRNUC*. E mon ti fer referans lo *closure* ki zot pe serse *as in* sa bann kliyan *TRNUC*, bann viktim ki mon ti pe koz lo la.

Mon pa koz ek politisyen ler mon dan Lasanble mwan, mon koz avek Seselwa ki pe ekoute e dan sa ka mon ti pe koz avek bann viktim ki in al kot *TRNUC*. Si Minis Ferrari son konsyans I sarze ek son rol dan Koudeta la, pou mwan I kler! Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Nou pa pe pran *point of order*. Mon apresye klarifikasyon ki Onorab Loze in donner lo son pwennvi - I korek. Nou pa pe pran *point of order* pou nou re ouver deba, nou pe pran *point of order* si I annan keksoz ki'n al mal. Ou *point of order* Onorab Vidot?

HON AUDREY VIDOT

Mr Speaker, anba *Order 49(1)* mon oule zis rod en

leklersisman avek ou. Si nou pou kontiny koumsa dan bann lezot *Bill* ki pe vini? Pli boner ou'n anpes mwan fini koze akoz ou'n dir mon'n al an deor *Bill*. Me par kont ler Onorab Georges in koze, in osi al an deor *Bill* e ou'n les li koze ziske ler in fini. Eski sa I kontinyen dir poudir I ankor annan en pwa demezir dan sa Lasanble? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Onorab, nou pou kontinyen parey avek lezot *Bill*. Mersi.

Nou ava apel bann Manm pou vot lo general merit sa *Bill*, mon satisfè ki bann keston ki ganny leve e ki Minis in ofer ki bann Manm *panel* pou reponn, i pa vremen afekte *general merit*, I vremen lo detay ki mannyer sa I kapab marse. So, mon konfortab ki nou kapab vot lo *general merit*.

Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi. Manm ki kont? Vot lo *general merit Truth and Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Bill (No.1)* 18 Manm in vot pour, 0 kont e 9 Manm in *abstain*. Mersi *Bill* in aprouve par Lasanble.

Bon Madanm Clerk a fer *Formal Second Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *A Bill for an Act to amend the Truth Reconciliation and National Unity Commission Act, 2018 to further extend the mandate and term of the Truth and Reconciliation and National Unity Commission*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a pas dan Staz Komite. Onorab Hoareau?

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Mr Chair mon ti pe al o pwen pou demann ou pou sot Staz Komite, me selman an vi ki mon note ki Minis Dezinyen in demann loportinite pou klarifye serten pwen par bann teknisyen. So nou lo nou kote lo *Bills committee* nou napa okenn lamannman lo sa *Bill*, me nou ava permet ki I fer son bann ekspoze. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Chairman. Mr Chairman 2 pwen *from* nou *Standing Orders*. Premye pwen, nou *Standing Order* I fer kler ki Polisi Lopoziyon pa vin size en deba dan Lasanble. Lonorab Georges atraver ou in fer Polisi Lopoziyon vin size en deba, Onorab Vidot in alert ou. Ou'n dir li sa pou

kontinyen parey so mon note I pou kontinyen parey. *Then*, mon reaksyon I ava I ava *proportionate to* ki mannyer I kontinyen parey.

Dezyenmman, dezyenmman la ankor ou sanz *goal post* avek nou an sa ki konsern en *Committee stage*. Ou ti fer kler ek mon bann Manm ler serten Lalwa I vini, deba lo lamannman I sipoze strikteman lo lamannman.

Deputy Speaker dan Chair e tou dimoun, Seselwa antye in war, ti fer menm prosisis avek mon bann Manm lo mon kote latab ler bann kestyon ti pe souleve lo lamannman bann Lalwa ki ler I ti la.

La ou sanz *goal post* ankor la?

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab Pillay mon'n fini.

HON SEBASTIEN PILLAY

... Les mwan fini!

(Mic switched off)

MR SPEAKER

Mon'n fini *rule* lo la! Mon'n fini *rule* lo la. Silvouple terminen, mon'n ganny ase avek sa. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay mon pou demann ou sorti. Mon pou demann ou sorti!

(Interruption Off-Mic)

MR SPEAKER

Sorti silvouple.

(Interruption)

(Hon Pillay left the House followed by the other US Members)

MR SPEAKER

Bon, Onorab Hoareau mon rekonnet ki ou ti annan lide *skip Committee Stage*. Me selman nou a pran leksplikasyon ki Minis in ofer ki Mrs Purvis e Ms Tamatave I donnen, akoz mon krwar I 2 pwen esansyel an relasyon avek sa *Bill*. *Sorry* mon ti'n war Onorab Georges pe lev lanmen?

HON BERNARD GEORGES

Yes, Mr Chair mon annan en minor *amendment* pou mwan propoze. Me mon ava ekout ...

MR SPEAKER

Nou ava ekout sa avan. Minis nou a komans avek *Commissioner Purvis*. *Commissioner?*

**COMMISSIONER MARIE-
THERESE PURVIS**

Mersi Mr Speaker. I dezapwentan ki lezot Manm pa la, me akoz zot ki ti demann tou sa bann kantite kestyon. E mon pe al donn detay, fotespere - *well* I ava lo zot rikord.

Truth and Reconciliation Commission, nou'n ganny 498 konplent preske 500, depi komansman nou manda. E 27 ladan pa ti tonm anba nou manda alor nou pa'n aksepte, e 371 in ganny admet koman en konplent ki nou kapab ekoute. E tousala nou'n ekoute ziske la.

An Out - le 9 Out sa lannen ler nou ti donn nou rapor enterim Msye Prezidan, nou ti'n fer 124 rapor lo sa bann ka ki nou ti donn Prezidan, ansanm avek tou larestan bann volim nou rapor. I annan 7 volim dan nou rapor, lo istorik, Komisyon, lo konteks Koudeta e koman tousala ti arive anliny avek bann ka ki nou'n antann.

Aprè nou rekomandasyon lo reparasyon e ki nou krwar i devret arive apre. Tou sa I deza dan lanmen Prezidan. Ki nou pe espere se konplesyon nou bann ka ki reste. Depi le 9 out, ziske la, nou'n fer ankor 170 ka ki nou'n ekrir rapor lo la. So an tou nou'n fer 294. I reste nou 77 pou nou konplete.

Dan sa 77, 39 nou'n plizoumwen fini, me I annan enn de pti bout lenformasyon ki nou ankor pe rode. E 38 ki nou pa ankor komans travay lo la ditou. Alor se sa 38, e sa larestan dan sa 39 lezot ki nou pe demann sa letan pou nou kapab konplete.

Rezon prensipal akoz ki nou pa'n kapab tenir lo nou manda avek sa ekstansyon ziska Desanm la, se ki - *well* I annan 2 faktor prensipal;- Enn se nou kapasite nou menm koman Komisyon, nou annan zis 16 manm *staff*. 5 ladan I bann *investigators* lezot I bann asistan, eksetera.

Ki al rod lenformasyon partou kote pou nou kapab met nou bann rapor ansanm. I pa fasil akoz enn;- pou nou tou apart nou *Chairperson* ki li in travay dan sa domenn avan,

Truth and Reconciliation I nouvo pou nou, ti nouvo pou nou. Nou'n bezwen pran pandan sa letan pe aprann an menm tan ki nou pe ekoute, ekrir rapor, lir ki mannyer I pase dan lezot domenn eksetera.

Dezyenm probleenm avek kapasite se ki ler nou al rod levidans, akoz ler dimoun I vin devan nou I rakont nou son zistwar - 43an in pase I annan en kantite keksoz ki petet dimoun pa rapel eksetera, nou pa kapab zis pran sa ki zot dir nou. Nou bezwen al rod

levidans pou *back up* sa ki zot in dir nou. E alor sa bann levidans nou bezwen al rod dan diferan departman Gouvernman, eksetera.

E la enn nou bann pli gro problem. Zot a vwar letan sa bann rapor in vin kot zot, lakantite let ki nou annan lo bann *file* pou demann lenformasyon dan bann biro Gouvernman;- Biro Later, kot lapolis, kot lopital, *file* I perdi, *file* pa konnen kote I ete, eksetera. En douzenn let nou ekrire.

Nou bann *investigators* I al dan sa bann biro I al rode pa gannyen menm. E sa I enkonpetans dan servis piblik ki osi nou konnen in arive pandan sa bann letan ki ti annan en one *party system* eksetera. Kot dimoun ti ganny apwente lo baz afilyasyon politik, olye ki konpetans. Sa I en lot problem.

Lot rezon aköz ki nou bezwen plis letan pou nou ekrire sa bann rapor, se ki pou sak sa bann *case* ki nou annan, sa 371 *case* ki nou annan nou bezwen ekrire en rapor pou sakenn.

Sa I baze lo nou Lalwa. Nou lalwa konpare avek lezot *Truth and Reconciliation Commission* dan lezot pei, lamazorite lezot zot regard, zot *focus* lo kategori labi. Par egzantp disparisyon, zot met tou ansanm.

Lanmor zot met tou ansanm. Later - propriyete ki ganny pran I met tou ansanm. Nou mannyer nou Lalwa in ganny devlope, mannyer in ganny etabli plito, nou bezwen regard sak ka endividyel. Alor nou pe ekrire 371 rapor, sanmenm sa ki pran nou en kantite letan.

Pou le moman la nou pe ekrire, nou ekrire ant 10 a 12 rapor par mwan. E nou bann rapor I ant depan lo ka, lo bann viktim ki'n vin devan 15 a 80 paz. So, en kantite ekrire, e nou tou nou donn lanmen.

Nou bann *investigators* I fer serten bout nou bann Komisyoner nou azoute. Me sa dimoun ki drafte finalman, se nou *Chairperson*.

Menm si I pa dan pei, I ankor pe travay nou an kontak toulezour. I pe travay, I baze Langleter me I anvoy nou tou travay ki I fer e nou anvoy li tou lenformasyon ki I bezwen, eksetera. So sa I pa en konplikasyon telman denozour. Nou kapab fer sa *online*.

Lo kestyon ki nou pe propoze, zafer reparasyon eksetera. Komisyon I fer son rekomandasyon baze lo en *Reparation Policy*, ki nou'n devlope. Sa Polisi pou Reparasyon nou'n fer li lo baz bann levidans ki nou'n gannyen, avek tou bann viktim ki'n vin devan nou.

Osi byen ki diskisyon avek bann viktim - bann konplenan plito, bann *perpetrators* e osi manm piblik. Nou'n fer miting piblik 2 fwa kot nou'n ganny lopinyon dimoun eksetera, nou'n met ansanm e lo sa baz ki nou'n propoz nou *Reparation Policy*.

Sa Polisi Reparasyon I dan domenn piblik, I lo nou *website*. Nou kapab anway Lasanble en kopi. E ladan ki nou'n fer propozisyon ki kalite konpansasyon Gouvernman I devret donnen. E se lo baz sa *Reparation Policy* ki nou pe fer nou rekomandasyon, *ok?* Ler zot ganny rapor zot a vwar.

Lo lot kestyon lenformasyon pou donn bann dimoun, bann konplenan eksetera ki'n vin devan nou. Avek nou *policy* latransparans touzour, tou dimoun ki'n anmenn zot ka devan konmasyon I annan drwa vini e vin regard e lir son rapor ki nou'n fer lo son ka.

E dimoun pe vini toulezour;- en kantite deza in vini I annan ki pa tro, tro dakor avek sa ki nou'n dir. Zot annan dwa donn zot lopinyon eksetera, me zot annan akse avek zot rapor. Akoz nou pa ankor fini e nou pa ankor pas sa tou nou rapor avek Gouvernman, nou pa kapab fer sa vin piblik.

Me sa bann konplenan zot, zot annan drwa vwar zot rapor. Zot pa kapab ganny en kopi pou al avek me selman zot kapab vin lir kot nou. Sa nou pe fer. Lo kote pas lenformasyon avek piblik akoz nou telman limite lo nou kapasite *staffing* eksetera, nou napa en dimoun ki travay avek medya lo nou kote.

Alor in pa'n touzour fasil pou nou kapab pas lenformasyon. Me otan ki posib nou fer bann *press release* ler I fodre, nou pas lenformasyon avek nou bann viktim. Zot tou - tou bann konplenan ki'n vin kot nou zot touzour an kontak avek bann *investigators*.

Alor nou krwar ki omwen zot kapab ganny sa lenformasyon. Mon krwar se plizoumwenn sa ki mon oule klarifye.

MR SPEAKER

Mersi Mrs Purvis. Mon a demann Ms Tamatave pou adres bann kestyon finans Bidze.

COMPTROLLER GENERAL MS ASTRIDE TAMATAVE

Mersi Mr Chair. Bonzour Mr Chair, bonzour tou Manm Onorab e tou dimoun ki a lekout.

Mr Speaker repons pou en pe zeneral anvi ki ti annan en kestyon ki ti dan menm

laliny, en prosesis bidzeter parey bann Manm I okouran, petet pou lenformasyon piblik nou komans li depi Avril. Savedir Bidze 2023 nou ti'n planifye li depi Avril 2022. E *TRNUC* koman en antite pa ti fer en soumisyon bidzeter.

Pou le rezon akoz son manda ti pe ekspekte terminen sa lannen. Pandan sa prosesis bidzeter ziske le 2 Desanm, zour *the vote was taken* lo *Appropriation Bill*, nou Minister Finans, nou pa ti'n resevwar en Bidze soumisyon from *TRNUC*.

So, I napa okenn omisyon in *terms of* planifikasyon ki Minister finans ti konnen, *TRNUC* pou reste. E *purposively* en provizyon pa'n ganny fer pou *TRNUC*. Sa I pa leka. Baze lo *request from TRNUC* pou li *extend* son manda pou zot konplet travay ki zot annan pou fer.

Minister finans pou fer *available thru* nou *supplementary* provizyon ki nou annan pou nou donn *TRNUC*, Bidze pou li operate pou sa premye 3 mwan ki I bezwen pou li konplet travay ki li I annan pou fer.

I annan serten kestyon ki'n ganny demande in *term of* lakantite *staff*, Madanm Purvis in reponn zot annan 16 *staff* lo zot *payroll*. Me petet pou mwan azoute, apard ki sa

16 *staff* ki zot annan lo zot *payroll*, *TRNUC* I osi annan 33 dimoun ki pe ed zot lo bann *service contract* pou ede pou zot kapab konplet zot louvraz ki zot annan pou zot fer.

E baze lo sa Bidze ki nou'n gannyen, ti annan en kestyon lo kantite *Commissioners* ki annan akoz dan Lalwa I fer provizyon pou 5 Komisyoner. Dan Bidze I annan pou le moman I annan en *Chairperson*, en *Vice-Chairperson* avek 3 Komisyoner ki *currently* pe travay. E sa 3 pou kontinyen ziske Mars lannen prosenn an liny avek sa Prozedlwa.

E nou baze lo sa Bidze ki nou'n regannyen, ki *TRUNC* in *submit* sa semenn avek nou, la nou dan sa letan kot nou pe revwar son soumisyon. So natirelman parey tou Minister pa neserman sa ki *TRNUC* in *submit*, in *submit* en Bidze total R1.47milyon par mwan. Savedir si nou pou get sa pou en peryod 3 mwan, I pou apepre R4.5 milyon.

So, I annan serten laliny dan zot soumisyon ki nou pou bezwen fer en diskisyon avek zot *TRNUC* pou nou regard sa soumisyon e okenn *supplementary* ki nou pou *release*, I pou baze lo sa diskisyon ki nou Minister Finans nou pou annan avek *TRNUC*.

Me dan Bidze 2023 parey zot pou konstate, anba ‘*other wages*’ laliny ‘*other wages*’ ti deza annan provizyon pou 13enm mwan saler bann travayer *TRNUC*. Akoz dan nou planifikasyon ti pou napa en *Truth* an 2023, me la si Lalwa I ganny aprouve *TRNUC* pou reste an 2023 pou sa prosen 3 mwan, *as part of* nou *Mid-year Review* nou pou transfer sa larzan osi, ki anba ‘*other wages*’ nou pou met li anba *TRNUC* pou peyman 13enm zot bann travayer.

E sa nou pou fer li *also as part of* nou *Mid-year Review process*. Mr Chair mon krwar an bref sa I bann repons lo kote Bidze. Mersi.

MR SPEAKER

Tre byen Ms Tamatave, mersi. Nou apresye bann klarifikasyon. Nou a retourn kot *Bills Committee*. *Bear in mind* Onorab Georges in dir I oule fer en pti *amendment*. Oule adrese Onorab Hoareau?

HON JOHN HOAREAU

Yes, *Mr Chair*. Ler mon pe get par egzanp anba 2eme *clause*, trwazyenm laliny kot I dir “*by repealing the words 31st December 2022*” mon pe sizere ki nou kit li koman “*by repealing*” nou tir sa mo “*the words*” akoz vreman I pa en *word* I en *mixture* or i en *date*

ki en *mixture of words and figures*.

Akoz pou fer li osi konsistan avek son lot bout kot I met “*and substituting with*” I pa’n met *with the words*. So mon ti a demann panel si zot dakor pou nou tir “*the words*”.

MR SPEAKER

Panel? Espesyalman kekfwa *legal draftsperson* I kapab annan en lopinyon lo la, si sa I afekte *text* Lalwa. Napa obzeksyon. Minis sinyal nou.

THE DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Reprezantan *AG’s office* ou pe sizere ki I reste parey, *ok*. Ale eksplike.

ASSISTANT LEGAL DRAFTSPERSON ADAM FURNEAU

Thank you, Mr Chair, thank you Onorab. I think we will probably have to keep “the words” because we do consider 31st December 2022 as words for the purpose of drafting and in terms of consistency point. Sa premye bout ki dir “the words” it carries sa dezyenm bout “with it” because we are referring to the “words” and then we substitute with.

So, we don’t have to repeat the words because the

first part of sa lamannman in eksplik sa. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab. *Ok.* Onorab Georges ti annan lamannman ki ou ti le fer?

HON BERNARD GEORGES

Wi, Mr Chair. Mersi bokou. Mr Chair permet mwan zis avan mon fer sa silvouple pou remersye Dokter Purvis avek Ms Tamatave pou zot leksplikasyon ekstrememan detaye, tre kler. Malgre pa tou Lasanble ki la. Me *at least* tou Lepep Seselwa I ava'n tann zot leksplikasyon e ava konn rasyonnal deryer sa lamannman. Alor mersi bokou.

Mr Chair annefe wi mon lamannman I al en pe dan menm laliny ki pou Onorab Hoareau. Mwan mon ti pe propoze ki nou azout ant *substituting* avek "*with*" sa mo "*them*", "*by repealing the words 31st December 2022 and substituting 'them' with 31st March 2023*" which is in my view better English. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel. Ok, panel in aksepte sa. Okenn lot komanter? Bon nou'n dil avek tou bann issues. Nou ava repas dan Staz Lasanble pou nou pran Third Reading.*

Mon ava apel *Leader Biznes Gouvernman* pou anmenn Mosyon pou *Third Reading.*

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker anba *Order 76 (1)*, mon *move* ki *the Truth and Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Bill, (No.2) Bill, 2022 as amended* I ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Nou a ganny segonde? Onorab Arissol?

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker, Mosyon I ganny segonde.

MR SPEAKER

Mersi Manm a vot lo Mosyon *Third Reading.* Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi. Tou Manm in vote.

Lo *Third Reading Truth and Reconciliation and National Unity Commission (Amendment) Bill, 2022.* 19 Manm in vot pour, 0 kont e 0 abstansyon. Sa *Bill* in aprouve par Lasanble e Madanm Clerk a fer *Third Reading.*

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Truth, Reconciliation and National Unity Commission*

(Amendment) (No.2) Act, 2022.
Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Bon nou'n terminen avek sa *Bill* e mon remersye Minis Dezinyen pou son partisipasyon e mon remersye lo non, pou lezot Manm Komisyon mon a remersye Mrs Purvis pou travay sa Komisyon e pou son partisipasyon isi osi.

E byensir mersi Ms Tamatave pou ou lesplikasyon. Nou pou aret la pou bomaten. Mon oule fer Manm remarke ki I annan 2 *Bill* ki'n nou ti pe espere, ki arive enkli *Home Care Agency Bill* ki bokou Manm ti pe antisipe e pe espere pou war pou zot kapab komans travay lo la.

Donk, fotespere *Bills Committee* I a ganny en posibilite travay lo la dan sa *break* e Lasanble I a rebran 2er apre midi, avek en Mosyon. Mersi. Nou a pran *pause*.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou Manm e zofisye Lasanble e nou piblik ankor. Premye zis en pti lanons lo nou programm travay, apre midi nou pou kontinyen avek Mosyon parey lo *Order Paper*.

Me I annan en propozisyon sorti kot *Bills Committee*, lo demen ek apredmen e sa ki zot pe propoze e petet sa I a soulaz nou tou, enkli mwan, ki demen *matin* nou pran premye peryod pou donn *Bills Committee* e Manm *catch up* avek *Bills* ki'n vini ki pe antre.

Sirtou lo sa 2 *Amendments Bill* demen *matin*. E ki demen nou komans sesyon 11er, e nou pran sa 2 *Amendments; Beneficiary Ownership* avek *Revenue Administration*. E ki apre Zedi - demen si nou kapab fini avek sa *Bill* nou a fini, me si zanmen nou pa fini, nou a kapab *extend* to Zedi.

Me Zedi osi nou donn otan letan ki nou annan bann Manm e *Bills Committee* pou travay lo *Home Care Agency Bill* ki I sibstansyel, e apre nou pran *Home Care Agency Bill* Vandredi.

So, mon espere sa I a kapab annakor avek tou Manm. Koman en mannyer ganny letan pou atrape lo travay lo *Bill* e pou nou fini bann *Bill* lo nou *schedule*. Mersi. Apre midi nou a kontinyen avek Mosyon e *manager* Mosyon nou dan lanmen *Leader* Biznes Gouvernman. Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Bonn Apre midi Mr Speaker, bonn apre midi tou bann Manm Onorab, tou *staff* Lasanble e tou dimoun ki pe swiv nou.

Premyerman Mr Speaker les mwan *welcome back* nou bann koleg lo lot kote latab, ki zot in retournen.

(APPLAUSE)

Lasanble I tris san zot, me mon devret dir I en pe tro boulderse ler zot la. Me parey listwar I dir, perfeksyon nou pou ganny dan lesyel, nou pa pou ganny isi lo later.

Pandan zot labsans mon kapab konfirman ki *Bill TRNUC (Amendment)* in pase a linanimite isi dan sa Lasanble. Mr Speaker mon mosyon apre midi I en Mosyon ki mon ekspekte, mon espere plito I pa pou kontrovers.

E Mosyon parey I lo *Order Paper* set en *Supplementary Appropriation Motion* e mon Mosyon I lir koumsa;

The National Assembly resolves to approve a supplementary estimate of R 167,426,992.60 for the year 2021 laid before the Assembly in accordance with Article 154(6)(b) of the Constitution. Mon poz la Mr Speaker pou esper en segonder sa Mosyon apre mon a koz lo la.

MR SPEAKER

Mersi. Nou a ganny segonnman lo sa Mosyon? Onorab Sandy Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi ... Mr Speaker mersi, mon ti a kontan la apre midi segonn Mosyon anmennen par Onorab Georges. Mersi bokou.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Georges ki mannyer nou pou prosede, ou pou komanse avek ou *Bill. Alright*, avek ou Mosyon *sorry*. Avek ou Mosyon.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker sa se parey mon'n dir taler, en *Supplementary Appropriation Motion*. E parey bann Manm I rapel, Lartik 154(6) nou Konstitisyon I prevwar 2 lenstans dan lekel en *Supplementary Appropriation* I kapab vin devan Lasanble pou Lasanble aprouve.

E parey nou ti ganny rapel semenn pase, enn bann latas mazer Lasanble - anfeve son latas prensipal, son *main* rezon pou son legzistans se pou *supply* larzan avek Gouvernman, pou ki Gouvernman I depanse pou li fonksyonnen. E pou takse larzan pou permet sa arive.

Sa se pa bi sa *Supplementary Appropriation*

Motion apre midi. I pa bann Mosyon parey latitud kot Gouvernman pe rod depans en pe larzan an plis, oubyen pe rod rektifikasyon en pe larzan ki in sere dan Bidze. Sa enn I enn I en *Supplementary Appropriation* ase diferan, akoz I napa okenn lenpak fiskal lo larzan Gouvernman.

Sa *Supplementary Appropriation Motion* ki devan nou apre midi. Mr Speaker dan sa valer R167mil, parey bann Manm I rapel anba Lartik 154 nou kapab anba 154(6)(a) aprouv en depans siplemanter avan ki I ganny fer.

E sa Lasanble in dir a plizyer repriz sa bann Gouvernman siksesif, nou prefere ki se sa ki ganny servi, ki nou ganny alerte avan pou nou aprouve olye vin kot nou apre ki zot in depanse pou aprouve.

Me dan serten ka e apre midi sa set en bann ka kot depans In ganny fer, ou plito in ganny montre lo kont. E anba Lartik 154(6)(b) ki sa Mosyon I baze lo la. Gouvernman I kapab vin devan Lasanble e demann rektifikasyon en depans ki zot in deza fer.

E sa se natirelman pou donn fleksibilite Gouvernman pou li pa ganny lanmen anmare, pandan en lannen fiskal e en lannen bidzeter.

Donk sa ki'n arive ozordi, se ki nou pe propoz en Mosyon rektifikasyon pou aprouv en depans ki'n deza ganny fer e bann manm I ava osi bezwen konnen. Ki parey Mosyon I dir sa se pou en depans pou lannen 2021, e non pa pou sa lannen ankour. Se pou lannen pase.

E parey bann manm ava konnen anba Lartik 154 (7) nou Konstitisyon, si sa *Supplementary Appropriation* I ganny aprouve apre midi - si sa Mosyon I ganny aprouve apre midi, avan le 31 Desanm en *Supplementary Appropriation Bill* pou bezwen vin devan nou, pou nou aprouve, akoz nou bezwen fer li dan sa lannen ki swiv, sa lannen pou lekel nou pe fer sa *Supplementary Appropriation*.

E dan sa ka akoz I 2021, nou bezwen avan lafen 2022 pas en *Supplementary Appropriation Bill* ki pou swiv sa *Supplementary Motion*. E finalman avan ki mon al dan merit sa Mosyon, pratik Mr Speaker, sa Lasanble se ki nou pa debat *Bill* kant i annan pou fer avek *Supplementary Appropriation*, nou debat Mosyon.

Alor okenn deba pou bezwen ganny pran apre midi e ler *Bill* I vini I ava plito zis en kestyon vot sa *Bill* akoz deba in a'n fini ganny fer lo sa Mosyon apre midi.

Mr Speaker, Madam Clerk in - biro Madam Clerk in sirkil en *schedule* e ki mon ekspekte ki tou bann Manm I annan. Lo sa *end of year 2021 Supplementary Appropriation* zot ava vwar I annan 1,2,3,4,5,6,7,8 *head* selman ki *amount* a sa sonm R167 ekek milyon roupi.

E tre briyevman, akoz vremen bann sonm ladan avek bann remark I ase kler me pou bann dimoun ki pe swiv nou dan lakour, Mon krwar I ava enportan pou mwan zis tous briyevman, lo sa ki kontenir dan sa Bidze Siplemanter.

Parey mon'n dir sa se en Bidze siplemanter pou lannen 2021, e rezon ki I vin devan nou la ozordi se akoz sa bann sonm in ganny trouve par Oditer Zeneral swivan en lodit lo kont Gouvernman 2021 ki'n fek konplete.

E ki montre bann depans an plis ki arive lannen 2021. E sa se swivan rapor Oditer Zeneral ki nou tou nou'n ganny en kopi akoz in ganny *table* is dan sa Lasanble. Parey Konstitisyon I obliz li ganny fer.

Alor sa se bann peyman ki'n ganny fer an plis par detrwa Gouvernman an plis ki larzan ki nou ti'n donn zot dan Bidze 2022 lannen pase. Sa bann depans I dan tou ka, bann don, bann *donations* ki Sesel in resevwar avek bann

pei e bann lorganizasyon etranze. Ki parey I egzize dan nou bann Lalwa Finansyel I bezwen ganny rikorde, dan Bidze.

So malgre ki sa larzan I pa *tax payers money*, me I *grants in aid*, I ganny rikorde koman dan tou lede column dan Bidze. Koman en reset e koman en depans. en *quelque sorte* ozordi sel keksoz nou pe vwar, se sa diferans ant sa de.

Donk sa ki'n arive, se ki dan Bidze 2022, ti annan en serten sonm ki ti'n ganny Bidzete pou ganny depanse lo sa bann don ki nou'n resevwar. E sa ki nou pe fer ozordi se rektifye serten depans kot in al an plis, ki bann don ki nou'n resevwar, pa akoz nou, nou'n *overspend* lo larzan ki nou ti devret gannyen. Me akoz nou'n depans li dan en lannen e non pa dan en lot lannen.

E osi akoz i annan diferans lo *exchange rate* - lo to lesanz ant sa ki ti ganny Bidzete, ek sa ki ti ganny depanse. Akoz parey nou tou nou konnen I annan fliktyasyon an 2021 swivan *Covid* dan *rate of exchange* e fliktyasyon ase enportan.

Sa ki enportan pou dir apre midi Mr Speaker, se ki napa okenn lenpak fiskal lo Gouvernman atraver sa bann *Supplementary Appropriation*. Se pa konmsi nou pe andet

nou en pe plis ki sa Lasanble ti'n otorize lannen pase.

Donk Mr Speaker, avek sa bann detrwa mo lentrodiksyon, permet mwan prezan pou pas lo sakenn sa bann *heads* dan en fason tre bref. E la ankor enn fwa, mon fer sa pou dimoun ki pe swiv nou.

Premye sonm se Departman Ladefans ki'n depans R26milyon 220mil912.22 an plis atraver lo don ki Gouvernman Lenn ti'n donneren lo en *fast patrol vessel* ki nou ti resevwar. E provizyon ti'n ganny fer dan Bidze nou'n depans en pe plis. E dan sa ka sa diferans I pirman lo en diferans dan to lesanz, dan *exchange rate*.

Dezyenm depans se Minister Zafer Entern ki pandan lannen pase -ou plito lannen 2021 in depans R3.8 milyon an plis, e sa I annan pou fer avek bann *training UNODC* ki ti finanse dan en proze kordinasyon lo lanmer ki - e dan en proze kordinasyon lo lanmer ki ti ganny finanse par *Commission de L'Ocean Indien*. Ankor enn fwa. Se pa okenn depans an plis ki'n sorti dan Bidze Gouvernman se I sorti dan sa bann don.

Trwazyenm sonm e sa enn pli gro dan sa Bidze I annan pou fer avek *Covid-19* e sa se en sonm kot Lazans

Swen Lasante in rikord en depans R 104milyon,654mil,505.81, bann lo lavalier bann donasyon ki nou ti gannyen pou vaksen.

Akoz parey nou rapel nou pa'n aste vaksen, nou'n ganny donneren, me sa reset ki nou'n resevwar, in bezwen *figure* - son valer in bezwen *figure* dan kont Gouvernman.

E la nou ti'n prevwar ki sa bann don ti pou *amount* R88mil be annefe, bann sonm ki'n ganny depanse avek to lesanz I R104milyon;-R88milyon pou vin R104milyon. Lazans pardon eskiz mwan, nou ti'n bidzete R88milyon e annefe se R104milyon ki ti ganny depanse, ki nou bezwen montre dan sa Bidze Siplemanter.

E an plis ki sa, sa diferans ant R88milyon ek R104 milyon se bann lekipman avek *supplies* ankor enn fwa ki ti ganny donneren avek Gouvernman, pou program *Covid-19* ki pa ti'n prevwar dan Bidze, e ki'n ganny depanse. Donk, tou sa se pou en total R104milyon.

Ansanm avek sa, me anba en lot *head* aköz I pa Lazans Swen Lasante. Me I Lotorite Lasante Piblik, ki en lot Lotorite parey nou konnen. Li in depans R14milyon ki prensipalman ankor enn fwa in al bann don ki Lotorite ti

resevwar an 2021. Ankor enn fwa pou konbat kont *Covid-19*.

Kat lezot *heads* Mr Speaker *STB* – (*Seychelles Tourism Board*) in depans en sirplis R14,500 en pti sonm anba proze “Laniverser 250an premye letablisman isi Sesel.”

Konmisyon lenerzi in depans pres ki R18milyon setadir R17milyon,963mil,643 e sa ti an koneksyon ankor enn fwa avek en don ki Gouvernman Lasin safwasi ti fer, pou en *low carbon demonstration* dan sa lannen 2021.

Lotorite Meteoloji Sesel li in fer en depans R323mil,571, e sa sete sa depans ti ganny finanse par en don ki lo *Centre national d'études spatiales* ti fer avek sa Komisyon Meteoloji e sa depans in al atraver *training* e mentenans bann lekipman sa Lotorite.

E finalman Mr Speaker, en sonm R109mil,794 in ganny depanse par Lenstiti Pti Anfans e sa I relye avek en on lo devlopman resers dan ledikasyon bann Pti Anfans ki'n ganny finanse par *UNESCO*. Ankor enn fwa diferans la se en diferans to lesanz.

Donk, vwala Mr Speaker. Koman en Lasanble responsab pou finans pei e koman en Lasanble ki annan *oversight* lo Gouvernman, tel parey nou Konstitisyon I otoriz nou, mon

move apre midi ki Lasanble I pas sa Mosyon. Pou otoriz sa bann depans ki'n deza ganny fer e pou rektifye e met an reg nou kont vizavi nou menm e vizavi lemonn.

Mon pa pou tard plis ki sa Mr Speaker. An konklizyon les mwan demann avek Lasanble sipor pou sa Mosyon Bidze Siplemanter apre midi *and move in terms of my Motion*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab Georges nou a ouver lasal pou deba par bann Manm. Segonder Mosyon ou anvi pran laparol la konmela oubuyen taler? Lezot Manm, wi Onorab Pillay ou annan laparol.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. E mon remerisi *mover* Mosyon pou son prezantasyon. Kan eski dan mon lavi, mon ti pou war leminan Onorab Georges defann en Bidze Siplemanter? Listwar I fer ozordi Mr Speaker. Listwar dan politik Sesel kot leminan, *un homme douer - un homme de loi - un homme de très grande respe dans la politique Seychelloise, venu a la defense d'un budget supplémentaire gouvernemental*.

Mon koz franse Mr Speaker degre mon zwaye pou vwar sa. E sa lekspektasyon,

sa palpitasyon ki mon pe santi ler mon pe koze. Mon demann mon lekor kote sa lanvi, sa lantouzyazm pou defann en Bidze Siplemanter, kote ti ete 4an pase kot I ti-

Zot! Be sa msye ti krisifye nou ler nou ti anmenn en menm kalite Bidze nou! Anfen Mr Speaker “*water under the bridge*” parey zot dir, ozordi en nouvo realite - sa ki pa ti bon yer I bon ozordi.

Mr Speaker mon’n ganny sans regard dan sa Bidze Siplemanter e byensir tou sa ki’n ganny dir, an sa ki konsern bann provizyon legal an se ki konsern Bidze Siplemanter, I bann provizyon ki egziste depi ler Lasanble I Lasanble.

E bann provizyon ki’n ganny servi par tou bann Gouvernman avan. Me la I enportan pou nou osi regard lo bann komanter ouswa bann sizesyon ki’n ganny fer, an relasyon avek sa proses ki nou pe fer.

I enportan ki nou sitye byen ki la ozordi nou pou regard apropriasyon bann *grants*;- savedir bann donasyon ki pei in sipoze gannyen. E I pa fer premye fwa ki nou bezwen regulariz li atraver en siplemanter.

Savedir si Oditer Zeneral pa ti’n fer son travay e *pick-up* sa, I ti pou vin en *anomaly* dan sa lot rapor ki vini, e la sa

anomaly mannyer I ti pou prezant son lekor ti pou pli kompleks pou Gouvernman.

So, mon santi I bezwen annan en travay ki ganny fer lo *monitoring* sa bann *grants*. Me mon konpran difikilte Minister Finans probableman, akoz lafason, ki sa bann larzan I ganny distribye, oubyen I ganny donner pandan sa ki nou apel nou *calendar year* finansyel.

Me ler nou regard lapropriasyon li menm, I enportan anefe pou fer Lepep Seselwa konnen kwa ki pei pe gannyen, kwa ki Gouvernman I pe gannyen lo *behalf* Lepep Seselwa. Par egzanp Gouvernman in ganny en don anba *India Grant*, I en *benefit in kind* pou en bato ki total R296.84milyon. Me son *end of year budget was* R256 million.

Kestyon ki nou bezwen souleve, se akoz ki son apropriasyon I R296.84 milyon me sonm final dan nou Bidze I prezant son lekor, koman zis R256 milyon. I enportan - I ti pou enportan - e sete sa rezon mon ti pe demande yer pou mwan lev mon lanmen avan ki sesyon i fini - pou demande ki bann zofisye Minister Finans ti a kapab eksplik nou akoz I annan sa *anomaly* ki egziste dan apropriasyon sa *grant*, vedir valer e sa ki nou fini lannen avek.

I relevan pou nou akòz ler nou konsider diskrepans dan sa bann sonm, I bann sonm konsiderab e nou bezwen asire ki napa okenn *collusion*, kolizyon oubyen kek laranzman ki pe arive ant bann parti prenan dan bann baryer de fon pou fer ki nou annan sa bann derapaz lo sif ki nou annan.

An se ki konsern Minister zafer Entern, sa *training* ki'n ganny fer par UNODC pou kordinasyon maritim e ki'n ganny *funded* par Komisyon Losean Endyen osi, sa nou konpran, me ankor enn fwa kestyon ki Lasanble I bezwen demande, se eski sa *training* in materyalize? Eski sa bann zofisye ki'n ganny sa *training* I la pe fer sa travay?

Tousala ti ava bann kestyon pertinan ki petet nou ti'n devret kapab fer, akòz mon krwar nou ti'n adopte en prensip pou nou an sa ki konsern sa bann Mosyon pou annan en leksplikasyon ki ganny donnen par Minister Finans ler nou pe pas sa Mosyon.

E mon rapel an 2017 nou ti annan en Mosyon similer, kot Lasanble ti ankor enn fwa aprouv sa Mosyon, me zofisye Minister Finans ti la pou eksplike kote sa bann don in ale.

Ler mon vin lo *Health Care Agency* e vaksen. Ou

konnen, nou'n ganny plizyer don dan Minister Lasante avan. Me bokou sa bann don pa'n zanmen ganny *account* koman bann sonm depanse, me la mon war bann don vaksen pe ganny *account* koman bann sonm ki'n ganny depanse.

Konmsi I pa soulev en kestyon avek nou? Ti sipoze bann don sa, ki nou ti'n sipoze gannyen. Ler ou'n gannyen ou pa kapab sonm ki ou pe apropiye pou pey li. Mon konpran largiman ki zot pe dir sa, sa I en *benefis in kind* ki nou'n gannyen. Me premye fwa mon war sa.

Akòz nou'n ganny donasyon vaksen dan lepase, mon pa'n vwar li *feature as a benefit in kind*. E ler nou pe get sa sonm R104.6milyon, me selman R88.2milyon ti plis *vaccine* in ganny *donate from* diferan Gouvernman.

E lefe ki I annan en problemn *trust* ozordi, I en pe difisil pou nou lo sa kote latab aksepte nou pe zis *account* pou en donasyon ler nou pe war en sonm konsiderab. I enportan pou Lasanble Nasyonal dan son rol *oversight*, pou li konnen kwa ki'n pase.

La mon vwar in mete par kont, "*Public Health Authority*", *benefit in kind*. I dir kler la, "*benefit in kind*", so sa ou *account for* parey par

egzanp nou ti koz lo *Income and Non-Monitoring Benefits Act*. Pou en dimoun ki ganny *benefit in kind* dan son louvraz, I *account for*, sa I parey.

Me *the previous one* non, napa. Pa mete *benefit in kind anywhere* anler la, *ok?* Larestan mon kapab vwar e mon kapab konpran ki manner zot antre. Akoz ler ou pe koz bann lazans parey *UNESCO, time table* dan ki zot *disburse* zot bann *grants* eksetera, sa I fer sans.

Alor Mr Speaker, ti pou annan serten kestyon ki ti pou relevan e nesese ki nou reponn, pou nou kapab Lasanble koman Manm apresye sa prosesis bann don. Rezon mon dir sa akoz bann don in kout Gouvernman pa mal larzan sa lannen, par lefe ler serten don, ler pa'n materyalize se Gouvernman ki bezwen *fit the bill* pou serten proze.

E nou'n vwar ankor dan Bidze pou 2023 menm lapros in ganny pran ankor, Bidze ki nou tou nou'n aprouve e nou'n vwar ki kantite larzan Gouvernman li menm *to the tune of* R700milyon pe mete pou li al fer bann proze kapital.

E pou nou lenformasyon Lasanble nou ti annan a en *capping lo capital expenditure* Sesel ki ti R500 milyon, ki

nou'n desote *for next year* par R200milyon. Akoz zisteman don pa ti materyalize dan son lannen presedan.

So, la apre midi ki nou pe konsider sa Mosyon e mon krwar bann Manm Lasanble lo lot kote latap, *Leader Zafer* Gouvernman in fer son louvraz in anmenn sa Mosyon, me eski li *Leader Zafer* Gouvernman I antyerman satisfe ki li in ganny tou lenformasyon ki nesese lo la?

Parey I ti deza demann Lonorab De Commarmond, ler Onorab De Commarmond ti anmenn en menm Mosyon ki li I ti anmennen. Mon pe get son bann parol la devan mwan la, lo *verbatim*.

Ou konnen Mr Speaker mon kontan sezi sa loportinite pou mwan *remind* Lepep Seselwa an deor pou li konpran en pti pe zwe politik ki'n pase dan nou pei. Sa bann diskisyon, sa bann largiman ki manner Gouvernman avan pa ti efikas pa ti isi, pa ti laba - i anmenn zis Bidze Siplemanter. I annan Manm ki ti in rouz dan figir; I annan dimoun ki ti sipoze *resign* parey zot ti dir. Me ozordi I diferan,

Mon pa oule sot bor sa deba. Akoz mon pou ganny akize konmkwa mon pe anmenn lezot eleman dan sa size. Me ler mon gete ozordi ki nou annan nou R167.4milyon

apropriyasyon ki Lasanble I bezwen *sign-off* lo la.

I pa en pti sonm I pa R3milyon, I pa R2milyon - I pa R1milyon. 167.4milyon. E ki pe ganny eksplike ki I bann don, I bann pre, kestyon ki mon pe demann mon lekor, se eski lannen prosenn nou pou annan en lot Bidze Siplemanter prezan e ki mon krwar pou annan. Pou *account* pou bann depans ki Gouvernman li menm in fer. Sa pou annan definitivman la.

E sa ki mon osi konsernen avek - mon remerci *Leader Zafer* Gouvernman pou son *welcome* taler ki'n swet nou la *bonne* retour dan Lasanble Nasyonal. Nou dir li mersi e nou pou kontinyen fer nou louvraz parey nou abitye fer li avek tout serye e determinasyon - kot nou pe ankouraz Gouvernman atraver Lalwa pou vin pran en *Supplementary Budget*. En keksoz ki sipoze vin zis apre ki nou fer en *Mid-year Review*, en revi milye lannen.

Se la kot nou anmenn en *supplementary* kot nou regard depans Gouvernman, me nou pe al ankouraz li pou pran enn komansman lannen la. An Mars, sa I bann keksoz ki dimoun la deor I bezwen reflexir lo la.

Reflexir lo lefikasite son Gouvernman, reflexir lo lorganizasyon son

Gouvernman. E *notwithstanding* sa, mon pe fini war ki antisipasyon ki pou annan peyman konpansasyon pou bann *redundancies* ki'n ganny fer an relasyon avek bann desizyon Polisi, ki pa ti dan Bidze. Pou lapolis pou nonm enn.

E prezan letan nou pe regard en Bidze Siplemanter ki vin koumsa, savedir nou pe repet sa ki'n ganny fer dan lepase, kareman. Set alor Mr Speaker ki mwan mon le termin lo sa pwen, Lasanble pa pou kapab kontinyen fonksyonnen san en *Parliamentary Budget Office*.

Pa pou kapab kontinyen Mr Speaker. I annan tro bokou larzan, tro bokou striktir e nou napa sa kapasite ozordi pou nou fe sa travay *oversight* ki nou bezwen fer.

Mon bezwen par kont Mr *Speaker* remersyé *Bills Committee*, ki travay tre dir pandan sa bann semenn ki'n pase. E tou bann Manm lo *Bills Committee* - mon konnen I annan Onorab Henrie, I annan Onorab Hoareau, Onorab Naidu, Onorab Cosgrow, Onorab Loze, Onorab Gill.

Mon krwar *Chairman* in la avek zot osi - pou travay ki zot in fer e ki nou'n kapab pas sa bann Lalwa ki'n vini. Me sa I montre zisteman nesessite resours ki Lasanble Nasyonal I

bezwen annan, pou nou kapab fer nou travay.

Alors Mr Speaker mon met sa devan ou e mon met sa dan ou lanmen pou ou fer pledwari avek bann Lotorite konsernen, pou nou kapab esansyelman konmans travay pou nou annan en *Parliamentary Budget Office*, ki ava ed Lasanble zisteman pou ler sa bann gro sif I vin dan Bidze, pou nou kapab ganny en independent *opinion* lo la.

Ki ava ed nou konpran kote sa bann larzan in ale, si zot in realiz sa bann keksoz sa bann don, realiz sa bann keksoz, ki nou sipoze realize. Mon napa dout lo konpetans nou bann teknisyen Minister Finans, be nou lo nou kote osi nou bezwen os nou konpetans.

Vwala Mr Speaker sa ti mon bref lentervansyon lo sa Mosyon anmennen par *Leader* Zafer Gouvernman e mon swet li bonn sans avek son Mosyon. E parey mon'n dir li ti vreman, vreman, vreman en lokazyon pou mwan war Lonorab Georges ozordi defann en Bidze Siplemanter. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab Pillay. *Sorry*, Onorab Georges mon pa'n war

lot Manm lev lanmen, alors mon ava envit ou pou prezant ou repons.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon konpran akoz ou'n konfiz mwan avek Lonorab Pillay, akoz apre midi in poze, in korek, in azir koman en bon pti garson egzaktaman parey mwan mon azir a sak fwa isi dan sa Lasanble koman en *ex Enfant Coeur* ki I ete.

Mr Speaker mon annan zis 3 keksoz pou mwan dir an repons e mon remersye Lonorab *Leader* Lopozisyon, ki'n pran egzaktaman pwen e pozisyon ki en Lopozisyon I merit pran lo en tel Bidze.

E se sa ki fer ki nou ki anrisir nou Lasanble, e ki fer ki nou Lasanble koman en lenstitisyon I vin en safeguard lo Gouvernman. Sa enn ki la, sa enn ki ti avan e sa enn ki pou vini apre.

Akoz sa fodre pa ki nou bliye ki lo bann *issues* finansyel, se nou ki annan *the last word*. E dan sa konteks mon ti a kontan, zis parey mon ti dir taler tou sa bann depans siplemanter in vin atraver en *exchange rate* - en problem *exchange rate*.

Si ou ganny en don - si ou Sesel ou ganny en don an Dolar. Ki swa vaksen *pfizer* sorti Lanmerik, oubyen en

patrol boat sorti dan Lenn oubyen en lot keksoz. E ki ler i antre Dolar I 22 apre ler ou depanse Dolar I 14, *obviously* pou annan en problem *over spending*. Ou pa kapab eparny sa.

E ou pa pe depans ou larzan ou pe depans larzan en lot dimoun, me ou bezwen montre li dan ou kont koman sa *exchange fluctuation*.

Sa I arive tou-le-z-an dan tou bann kont e mon pa krwar ki I annan okenn rezon ozordi, pou nou kritik Gouvernman lo sa size, aköz sa se *actually* sa ki nou pe fer la, nou pe fer en *accounting rectification* e ni plis ni mwens.

Dezyenm pwen mon ti anvi fer resorti apre midi se annefe lalternans I pa en move keksoz Mr Speaker I en tre bon keksoz lalternans. E I montre nou, I fer nou vin bann endividi bokou pli *rounded*. Yer mon ti dan Lopozisyon, ozordi mon dan Gouvernman, ou pran sa pozisyon pou defann sa lentera ki ou bezwen defann.

Lonorab Pillay osi, yer I ti siport Gouvernman, ozordi I kritike. Sa I pa bann keksoz negativ, I bann keksoz ki fer nou vin bann pli bon endividi, bann pli bon parlamanter, e I fer ki nou pei I anrissi par sa leksperyans ki nou annan.

Me mon pa neserman dakor avek Lonorab Pillay ki

zanmen mon'n - premye fwa ki mon vin defann en Bidze siplemanter. Mon ava fer zot tou rapel Mr Speaker ler mon ti asiz lo sa kote latab, dan sez Lonorab Aglae - e ki Gouvernman Mr Faure ti anmenn en *amendment - amended budget* aköz Covid ti'n tap nou for, e nou ti bezwen re-mannye Bidze konpletman.

Mwan mon ti dir malgre ki bann dimoun ki asiz obor mwan, dan sez Lonorab Lemiel ek dan sez Lonorab Pillay, pa ti dakor. Mwan mon ti tenir ferm, mon ti dir non *amended budget* I en bon keksoz e I bezwen fer koumsa. E listwar in revandik mon pozisyon.

Alor ou war Mr Speaker nou bezwen vin fran e nou bezwen *rise* a la oter nou responsabilite. Annan de fwa sa pa pou fer plezir nou bann Dirizan, me nou pa pou fer nou travay si nou pa *stand* lo nou *ground* ler nou vwar ki nou *ground* I bon.

E apre midi mon konnen ki zot tou kekfwa zot pa pou kapab anmenn zot lekor pou vot an faver sa Bidze Siplemanter, sa nou konpran zot, zot dan Lopozisyon. Me sa ki nou konnen se zot pa pou *walk out* e mon kapab menm get dan sa boul kristal e dir zot pa pou ni vot kont.

Les mwan met li koumsa, I ava les zot avek en pti

loportinite pou zot vot dan en diferan fason. Mersi Mr Speaker pou ou latansyon.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab Georges. Mon ava apel bann manm pou vot lo Mosyon. Manm ki an faver lev lanmen silvouple? Mersi. Manm ki vot kont? Zot a permet mwan re lir Mosyon akoz I en pe letan depi ler nou'n tann li.

Mosyon ki devan Lasanble *the National Assembly resolves to approve a supplementary estimate of R 167,426,692.60 for the year 2021 laid before the Assembly in accordance with Article 154 (6)(b) of the Constitution.* 18 Manm in vot pour, 0 kont e 10 in *abstain*. Donk, mon annan plezir anonse sa Mosyon in aprouve par Lasanble e I a reste nou pou nou pran son *Bill Appropriation*.

Nou'n ariv o term nou travay pou ozordi. Mon ase satisfè ki I a donn nou plis letan pou etidye *Bill*. So, *homework* I la. Mersi bokou tou Manm e mon swet zot bonn sware e Lasanble I a re pran demen *matin* 11er parey mon'n anonse. Mersi.

(ADJOURNMENT)